

בקיצור

ללמוד להבין ולזכור

מסכת עירובין

מא-מז

בקיצור

ללמוד לחבין לזכור

מסכת עירובין

דפים מא-מוט

סוגיות המסכת מבוארות בלשון שווה לכל נפש, כאשר המילים המודגשות הן תמצית הסוגיות, וניתן לקרוא אותן בפני עצמן כהכנה מהירה לפני הלימוד וכחזרה מהירה ובהירה לאחר הלימוד.

בנוסף, המילים המודגשות הן כלי עזר שמיועד במיוחד למי שמבקש להשקיע ולרכוש ידיעה אמתית בתלמוד, דבר שכמעט אין דרך להגיע אליו ללא חזרות מרובות. כאמור, לאחר לימוד ראשוני של כל סוגיה, ניתן לחזור עליה בזמן קצר מאוד, על ידי קריאה של המילים המודגשות בפני עצמן, כך ניתן לחזור בכל יום על עניינים רבים לפי סדר התלמוד, דרך בדוקה לרכוש ידיעה אמתית ולקנות קניין בתורה.

שנה כ"א חוברת 1

©

כל הזכויות שמורות

יצחק אהרן הורביץ, רחוב פלדמן 8 בני ברק

דוא"ל: bekitsur1@gmail.com

טל': 050-6877088 / 03-6187895

פקס': 153-506-877088

לעילוי נשמת

הרב רפאל מנחם ב"ר אלעזר פלונצ'ק זצ"ל

מלומדי הדף היומי באשמורת הבקר

נלב"ע בחטף בהתקדש יום הדין תשס"ה

תנצב"ה

אקדמות מילין

ה' ה' - אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה

גרסינן במסכת ראש השנה (דף י"ז ע"א), "ויעבר ה' על פניו ויקרא", אמר רבי יוחנן, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו, כל זמן שישראל חוטאין, יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. "ה' ה'" אני הוא קודם שיחטא האדם, ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה. אל רחום וחנון. אמר רב יהודה, ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר "הנה אנכי כרת ברית". ע"כ.

והקשה רבינו הרא"ש, למה צריך האדם למידת רחמים קודם שיחטא. ותירץ, אף על פי שגלוי וידוע לפני הקב"ה שסופו של אדם זה לחטוא, מתנהג עמו במידת רחמים באשר הוא שם. (ע"ש. ועי' מש"כ בזה בערוך לנר).

אכן, מדקדוק לשון רש"י, קושיה זו מיושבת באופן נפלא, שכך פירש רש"י (בגמרא ובחומש): ה' ה' מדת רחמים, אני מרחם קודם שיחטא, ואני מרחם אחר שיחטא אם ישוב. ע"כ.

כלומר, ה' ה' האמורים כאן אינן שתי מידות רחמים, מידה אחת, מידת רחמים שלפני החטא, ומידה אחת, מידת רחמים שלאחר החטא. אלא ה' ה' יחד היא מידה אחת של רחמים.

והכוונה במידה זו, שכשם שקודם החטא הקב"ה אוהב ומרחם על האדם, שהרי לא חטא כלל והוא צדיק גמור, כך לאחר שחטא האדם ושב בתשובה הקב"ה אוהב ומרחם עליו כמו בתחילה לפני שחטא.

ומידת רחמים גדולה היא, שכן מידת בשר ודם, אם יחטא אדם לאוהבו, גם אם יתחנן לו ויבקש את מחילתו ויקבל ממנו ויסלח לו, רושם אותו חטא אינו נמחה מזיכרונו. ואילו מידת הקב"ה אינה כן, על ידי התשובה שאחר החטא הקב"ה אוהב את האדם ממש כמו שהיה אוהב אותו קודם שהיו בו חטאים, כאילו לא חטא לו כלל.

והנה בתפילה, הברכה בה אנו מתפללים על התשובה פותחת במילים "השיבנו אבינו לתורתך", ללמדנו שהעיקר והיסוד של התשובה נעשים על ידי לימוד התורה. יהי רצון שנזכה לתשובה שלמה. אמן.

פרק רביעי מי שהוציא אוהו

דף מא

- ולדעה ראשונה, מי שיש לו אשה רעה אינו בכלל אלה שאין רואים פני גהינם, כי בידו להינצל מיסוריו. שכן אשה רעה מצווה לגרשה, וכל שבידו להינצל מיסוריו, עליו להינצל מהם, ואין ממעטים לו מזכויותיו כשאינו עושה את המוטל עליו.

- ולדעה שניה, גם מי שיש לו אשה רעה הוא בכלל אלו שאין רואים פני גהינם. שכן פעמים כתובתה של אשתו מרובה, או יש לו בנים ממנה, ואינו יכול לגרשה.

ויש צורך לאדם בידיעת הדברים הללו, כדי שיקבל עליו את היסורים האלה מאהבה, ואז יכפרו עליו.

שלשה מתים כשהם מספרים

שלושת המנויים להלן עלולים למות אף בפתע פתאום, כשהם בכוחם, וכשהם מדברים.

א. חולה מעיים.

ב. חיה [=יולדת].

ג. חולה הדרוקן [= מחלת הפה]

ויש צורך לאדם בידיעת הדברים הללו, כדי שזה שבאו עליו אחד מהדברים הללו יזמן לו תכריכים.

דין יוצא חוץ לתחום

כבר נתבאר, שכל אדם מותר להלך בשבת אלפיים אמה לכל רוח מחוץ למקומו. אם הוא בדרך, מקומו הם ארבע אמות שסביבו, ומהם והלאה יש לו אלפיים אמה לכל רוח. ואם הוא בעיר, כל העיר נחשבת מקומו, ומהלך את כל העיר וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח.

שלושה דברים מעבירים את

האדם על דעתו ועל דעת קונו

שלושת הדברים המנויים להלן גורמים לאדם לעבור על דעתו ועל דעת קונו, כלומר גורמים לו לעשות מעשים שלא היה רוצה לעשותם, וכן לעשות מעשים שאסרה תורה לעשותם, ועל ידיהם הוא נאנס לעשותם.

א. נוכרים.

ב. רוח רעה.

ג. דקדוקי עניות.

ויש צורך לאדם בידיעת הדברים הללו, כדי שיתפלל עליהם שלא יבואו עליו.

שלושה אין רואים פני גיהנם

שלושת המנויים להלן, מאחר שמי שסובל מהם יש לו סבל תמידי, שאינו יכול להינצל ממנו, הרי זה ממעט מחובותיו תמיד, ובכך הוא מגיע לסוף ימיו בלא חטא, ואינו רואה פני גהינם.

א. דקדוקי עניות.

ב. חולי מעיים.

ג. הרשות. רש"י מפרש שהכוונה למי שיש לו נושים שהוא חייב להם כסף. ור"ח פירש מי שמוטל עליו עול מלכות.

התורה אָפֶר יִרְדֵּף וְעַל הַמִּשְׁפָּט אָפֶר יִאֲמְרוּ לָךְ תַּעֲשֶׂה
לא תסור מן הדָבָר אָפֶר יִגִּידוּ לָךְ זְמַן וְשִׁמְאֵל" (דברים
י"ז י"א). וכלל בדינו, שגדול כבוד הבריות, ודוחה
איסור לא תעשה מדברי חכמים.

ולאחר שנפנה, רשאי לצאת ממקום שנפנה בו, משום
ריח רע שבו.

**ולדברי נהרדעי, זה שיצא חוץ לתחומו באונס, אם
פיקח הוא, כשיצא ממקומו להיפנות, יצא לכיוון
תחומו, שכן אם לא ימצא מקום צנוע עד שיחזור
לתוך תחומו, נמצא שחוזר לתחומו ברשות.**

ומאחר שהציאה היתה באונס, והחזרה היתה
ברשות, הרי הוא כמי שהחזירוהו על כרחו,
**שחוזר להיות כמי שלא יצא, ויש לו את מקומו
הראשון, ואלפיים אמה לכל רוח.**

פירות שיצאו חוץ לתחום

פירות שבכניסת שבת ויום טוב היו בתוך תחום
שבת, מותרים באכילה בשבת וביום טוב,
ומותרים בטלטול בתוך התחום. בשבת מותר
לטלטל אותם רק במקום עירוב. וביום טוב מותר
לטלטל אותם גם בלא עירוב, עד סוף התחום.

**ופירות שבכניסת שבת ויום טוב היו בתוך תחום
שבת, ויצאו חוץ לתחום במזיד, לדברי הכל, כל
זמן שהם חוץ לתחום, הם אסורים באכילה,
ואסור להוציא אותם מארבע אמות שהם מונחים
בהם.**

ונחלקו חכמים מה דינם, כשיצאו חוץ לתחום
בשוגג, ועודם חוץ לתחום:

**לדעת תנא קמא בברייתא, כשיצאו הפירות מחוץ
לתחום בשוגג, מותר לאכול אותם במקומם, אבל
להחזירם לתחומם אסור.**

ומבואר במשנתנו, **שכל היוצא בשבת חוץ
לתחומו, בין שיצא מדעת כלומר במזיד, ובין שיצא
שלא מדעת כלומר באונס, כגון שהוציאוהו נוכרים
על כרחו, או שנכנס בו שד, ונטרפה דעתו, ויצא
חוץ לתחום, ואחר כך שבה דעתו אליו, והרי הוא
חוץ לתחום. בכל האופנים הללו הדין שווה,
שמאחר שאינו בתוך תחום שבת שלו, אין לו לזוז
ממקומו, כלומר לא יצא מארבע אמות שהוא
נמצא בהן עכשיו.**

ואם לאחר מכן חזר לתוך תחומו, בזה יש חילוק.

**כשגם הציאה וגם הכניסה היו באונס, כגון
שתחילה הוציאוהו נוכרים על כרחו, ולאחר מכן
החזירוהו נוכרים על כרחו, חזר להיתרו הראשון,
כאילו לא יצא, ויש לו את מקומו הראשון וחוצה
לו אלפיים אמה לכל רוח.**

**וכשלא היה הכל באונס, כגון שיצא מדעת
והכניסוהו נוכרים על כרחו, או שהוציאוהו
נוכרים על כרחו ונכנס מדעת, וכל שכן כשגם
הציאה וגם הכניסה היתה מדעת, אף על פי
שחזר לתחומו הראשון, הרי הוא נידון כמי שיצא
חוץ לתחומו, ולכן לא יצא מארבע אמותיו.**

הדינים הנ"ל הם דיני משנתנו, כפי שביאר אותה
רב נחמן אמר שמואל.

הוצרך לנקביו

**לדברי רבה, אף על פי שהיוצא חוץ לתחומו אסור
לו לצאת מארבע אמותיו, אם נצרך לנקביו, התיירו
לו לצאת ממקומו, עד שימצא מקום צנוע
להיפנות בו.**

שכן איסור יציאה מארבע אמותיו הוא איסור
מדברי חכמים, שיש לשמוע לו מהכתוב "על פי

חזרו במזיד	חזרו בשוגג	חזרו במזיד	חזרו בשוגג	
מותרים		מותרים		תנא קמא
אסורים	אסורים	אסורים	מותרים	רבי נחמיה וראב"י

דף מב

היה מהלך ואינו יודע תחום שבת

לדברי רב נחמן אמר שמואל, מי שהיה מהלך בדרך, והגיע ליל שבת, וקנה שביטה במקומו להלך משם לכל רוח אלפיים אמה.

אם אינו יודע עד היכן מותר לו להלך, מהלך אלפיים פסיעות בינוניות, שכן פסיעה בינונית של אדם היא אמה, וזהו תחום שבת שלו.

שבת בבקעה והקיפוח נכרים מחיצה בשבת

מי ששבת בבקעה שאינה מוקפת מחיצות, מותר להלך בשבת ארבע אמותיו, ועוד אלפיים אמה לכל רוח.

ולעניין זה הכל מודים, שאפילו אם אחר כך באו נוכרים בשבת, ועשו מחיצה סביב הבקעה, ואפילו עשו את המחיצה לצורך דירה, שאז המחיצה מועילה לטלטל בתוכה אף בהיקף גדול מבית סאתים, אין המחיצה הזו מועילה להתיר להלך בכולה וחוצה לה אלפיים אמה, לזה ששבת בבקעה קודם עשיית המחיצה.

כי רק מי ששבת בתוך מחיצות, יש להחשיב לו את כל תוך המחיצות כארבע אמותיו, ומותר ללכת בתוכם וחוצה להם אלפיים אמה.

אבל כששבת בלא מחיצות, המחיצות הבאות אחר כך אינן נעשות לו כארבע אמות, להלך כל

ולדעת רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב, גם כשיצאו הפירות חוץ לתחום בשוגג, כל זמן שהם חוץ לתחומם הראשון, אסור לאכול אותם.

ופירות שיצאו חוץ לתחומם, וחזרו לתוך התחום בו ביום. אם היה הכל בשוגג, לדברי הכל כשחזרו לתחומם הראשון, שבו להיות כבתחילה, כאילו לא יצאו מתחומם, ומותר לאוכלם ולטלטלם בכל התחום.

ונחלקו חכמים מה דינם, כשחזרו לתחום במזיד :

לדעת תנא קמא בברייתא, מאחר שחזרו הפירות לתחומם, אף על פי שחזרו במזיד, הרי הם כמי שלא יצאו, ומותרים באכילה בטלטול בכל התחום.

ומבואר שכן אמר רב פפא. וביאר, שהטעם לכך, כי מאחר שאין הפירות יוצאים מעצמם, אלא אחרים מוציאים אותם, כל תזווה שלהם נחשבת אצלם כתזווה מחמת אונס. ואם כן, הרי הם כמי שיצא חוץ לתחום באונס, וחזר לתחום באונס, שנידון כמי שלא יצא. ולפיכך הפירות מותרים באכילה במקומם, וביום טוב מותרים גם בטלטול בכל העיר וחוצה לה אלפיים אמה לכל רוח.

ולדעת רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב, מאחר שחזרו הפירות במזיד, הרי הם כמי שלא חזרו, ואין לאכול אותם ולא לטלטל אותם.

וזו היא מסקנת הגמרא, שנחלקו התנאים הללו גם בדין זה, ודברי רב פפא כדעת תנא קמא.

אולם מתחילה רצו לומר, שבדין זה לא נחלקו, ולדברי הכל אם חזרו הפירות במזיד, הרי הם כאילו לא חזרו.

תנא קמא	יצאו בשוגג	יצאו במזיד
רבי נחמיה וראב"י	מותרים במקומם	אסורים
אסורים	אסורים	אסורים

למקום האסור בטלטול, נאסר על ידו. ומאחר שכל הבקעה אסורה לו בטלטול הרי היא כרמלית, ואין מטלטל בה אלא ארבע אמות.

היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי עיר

מי ששבת חוץ לעיר, שיש לו אלפיים אמה לכת רוח ממקום שביתתו. אם סוף אלפיים אמה ממקומו מגיעים לאמצע עיר מוקפת כהלכתה, ויש בה עירוב שמוטר לטלטל בכולה. מאחר שהוא לא שבת בעיר, אין העיר נחשבת אצלו כארבע אמות, אלא כפי מה שהיא.

ומותר להלך בה עד מרחק אלפיים אמה ממקום שביתתו, ומשם והלאה אסור ללכת בה.

ומבואר בברייתא, שאף שאסור לו ללכת בעיר יותר מאלפיים אמה ממקום שביתתו, מותר לו לטלטל בכל העיר כולה.

לדברי רב נחמן, האופן שבו מטלטל בחלקי העיר שאינו מהלך בהם, הוא על ידי זריקה, שזורק לשם חפצים ממקום שמוטר להלך בו, ומכאן ראייה, שאין לאסור זאת מחשש שמא ימשך אחר החפצים שזורק.

ולדברי רב הונא, האופן שבו מטלטל בחלקי העיר שאינו מהלך בהם, הוא על ידי משיכה, שמושך חפצים מחוץ לאלפיים אמה, אל תוך אלפיים אמה. אבל לזרוק חוץ לאלפיים אמה אסור לו, כי יש לחוש שמא ימשך אחר החפץ, ויצא חוץ לתחומו.

היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי חצר

א. לפירוש ראשון של רש"י דין זה נאמר לעניין ההליכה.

תוך המחיצות וחוצה להן אלפיים אמה, ואין לו אלא ארבע אמותיו שלו, וחוצה להן אלפיים אמה.

וכל זה לעניין ההליכה על סמך המחיצות, ונחלקו חכמים, האם המחיצות הללו מתירות לו לטלטל בתוכן.

לדברי רב נחמן אמר שמואל, מאחר שיש כאן היקף מחיצות לצורך תשמיש דירה, אף על פי שההיקף גדול מבית סאתים, הוא נחשב כרשות היחיד לכל דבר, ואף על פי שנעשה בשבת, היקף גמור הוא.

כי כלל בדינו, שמחיצה העשויה בשבת, נחשבת כמחיצה לכל דבר, ולכן מותר לו לטלטל בכל הבקעה.

אלא מאחר שאסור לו ללכת בכל הבקעה, שהרי תחומו הוא רק עד אלפיים אמה לכל צד, לכן רק במקום שיכול להלך בו, יכול לטלטל בו **כדרכו**.

אבל בשאר הבקעה, שאינו יכול להלך בה, אינו יכול לטלטל כדרכו, אבל מותר לו לטלטל בזריקה.

ולדברי רב הונא ורבי חייא בר רב, מאחר שאסור לו ללכת בבקעה יותר מאלפיים אמה, יש לאסור לו את הטלטול באותם מקומות שאינו יכול להלך בהם, ואפילו טלטול בלא הליכה, כגון על ידי זריקה.

והסיבה לכך, כי יש לחוש שמא ימשך אחר החפצים שזורק.

ומאחר שיש לאסור לו את הטלטול במקום שמעבר לאלפיים אמה, מעתה נאסר לו הטלטול גם בתוך אלפיים אמה, כי המקום שעד אלפיים אמה פרוץ הוא כולו למקום שמעבר לאלפיים אמה.

וכלל בדינו, שמקום המותר בטלטול, שנפרץ

להלך.

ולדברי רב נחמן, כשהיה הבית פרוץ לחצר, ונשתייר מכותל הבית תחת התקרה, מודה רב הונא, שאף על פי שאסור לו להלך בבית, מותר לו לטלטל בו על ידי זריקה מהחצר, ואין לחוש שמא ימשך אחר החפץ שזרק, הואיל ותקרת הבית חובטת.

כלומר הכותל שתחת התקרה הנראה כיורד וסוּתם, נחשב כהיכר, להודיעו ששם מסתיים תחומו, ולא יכנס אחר החפץ שזרק.

הולכיכוהו לעיר אחרת ונתנוהו בדיר או בסהר

כבר נתבאר, שכל אדם מותר ללכת בשבת במקום ששבת בו, ועוד אלפיים אמה חוצה לו לכל רוח. אם שבת בעיר, כל העיר נחשבת כמקומו, ומהלך את כל העיר וחוצה לה אלפיים אמה. ואם שבת חוץ לעיר, במקום מוקף מחיצות, כל המקום המוקף מחיצות נחשב כמקומו, ומהלך את כל אותו מקום ועוד אלפיים אמה שחוצה להם. ואם שבת חוץ לעיר, במקום שאינו מוקף מחיצות, מקומו הם ארבע אמותיו, ומהלך את ארבע אמותיו ועוד אלפיים אמה שחוצה להם.

עוד נתבאר, שמי שהוציאו אותו נכרים או רוח רעה חוץ לתחומו, אף על פי שהוציאו אותו על כרחו, מאחר שאינו בתחום שבת שלו, אין לו לזוז ממקומו.

והנה כשהוציאו אותו חוץ לתחום, ונתנו אותו בדרך, במקום שאינו מוקף מחיצות, לדברי הכל מקומו הם ארבע אמותיו, ואין לו לצאת מארבע אמותיו.

ונחלקו חכמים מה הדין כשהוציאו אותו חוץ לתחום, ונתנו אותו במקום מוקף מחיצות, כגון

לדברי רב הונא, מי ששבת חוץ לעיר, שיש לו אלפיים אמה לכל רוח ממקום שביתתו. אם סוף אלפיים אמה ממקומו מגיעים לאמצע חצר, מאחר שהוא לא שבת בתוך החצר, אין החצר נחשבת אצלו כארבע אמות, אלא כפי מה שהיא.

ולכן, **בחצי החצר שמעבר לאלפיים אמה, אסור לו להלך, ובחצי החצר שבתוך תחומו, מותר לו להלך, ואין לחוש שמא מתוך שילך בחלק הזה יטעה ללכת גם בחלק האסור לו.**

ב. לפירוש שני של רש"י דין זה נאמר לעניין הטלטול.

לדברי רב הונא, מי ששבת חוץ לעיר, שיש לו אלפיים אמה לכל רוח ממקום שביתתו. אם סוף אלפיים אמה ממקומו מגיעים לאמצע חצר. **בחצי החצר שמעבר לאלפיים אמה, מאחר שאסור לו להלך בה, אסור לו לטלטל בה. אבל בחצי החצר שבתוך תחומו, מאחר שמותר לו להלך בה, מותר לו גם לטלטל בה.** ואין לחוש שמא מתוך שיטלטל בחלק המותר, ימשך לטלטל גם בחלק האסור.

ודין זה הוא כדעת רב הונא, אבל לדברי רב נחמן אמר שמואל, בחלק החצר האסור בהליכה, מותר לטלטל בזריקה.

היה מודד ובא וכלתה מדתו על שפת תקרה

מי ששבת חוץ לעיר, שיש לו אלפיים אמה לכל רוח ממקום שביתתו, אם אלפיים אמה ממקומו מגיעים לתוך חצר, לפני פתח הבית שבה. אף על פי שהבית והחצר נחשבים רשות אחת, מאחר שהוא לא שבת בתוכם, אינם נחשבים אצלו כארבע אמות, אלא כפי מה שהם.

ולכן **בתוך הבית שהוא מעבר לאלפיים אמה שלו, אסור לו להלך, ובחצר שבתוך תחומו, מותר לו**

שלא יבואו להלך במקום שאינו מוקף, כמו כן יש לאסור את הטלטול בזריקה למקום האסור בהילוך, שמא ימשך וילך אחר החפץ שזרק, כסברת רב הונא.

ולדעת רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה, אף על פי שאלו שנתנו אותם נוכרים במקום שאינו מוקף, מקומם הוא ארבע אמות בלבד, לא חששו חכמים, שאם יתירו לאלו הניתנים בתוך היקף ללכת בכל ההיקף, גם אלו הניתנים חוץ להיקף ילכו יותר מארבע אמות, ולכן אלו הניתנים בתוך היקף, מותרים ללכת בכלו.

ולסברא זו, שאין לאסור הילוך במקום מוקף כדי שלא יבואו להלך במקום שאינו מוקף, כמו כן אין לאסור את הטלטול בזריקה למקום האסור בהילוך, ואין לחוש שמא ימשך וילך אחר החפץ שזרק, כסברת רב נחמן אמר שמואל.

ב. נחלקו מעיקר הדין.

לבסוף דחו את דברי רב הונא בריה דרב נתן, ואמרו, שיתכן שרבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה מודים לסברת רב הונא, שיש לאסור את הטלטול בזריקה למקום האסור בהילוך, שמא ימשך אחר החפץ שזרק.

ואין זה דומה למה שהתירו למי שנתנו אותו נוכרים במקום מוקף מחיצות שיהלך בכלו, ולא אסרו זאת משום זה שנתנוהו במקום שאינו מוקף מחיצות, כי לדעתם אין סברא לאסור את זה הניתן כאן, מפני אדם אחר הניתן במקום אחר.

וכמו כן יתכן שרבי יהושע ורבי עקיבא מודים לסברת רב נחמן אמר שמואל, שאין לאסור את הטלטול בזריקה למקום האסור בהילוך, שמא ימשך אחר החפץ שזרק.

ומה שאמרו שזה שנתנו אותו נוכרים במקום

דיר או סהר, שהם מקומות מוקפים היקף גדול.

לדעת רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה, כל המקום המוקף מחיצות נחשב עתה כמקומו, ומהלך את כולו.

אבל חוצה לו אינו מהלך, כי לא שבת שם, ואין לו תחום שבת.

ולדעת רבי יהושע ורבי עקיבא, מאחר שלא שבת באותו מקום, אין המחיצות הללו מועילות לו להחשיב את כל ההיקף כמקומו, ומקומו הם ארבע אמותיו בלבד, כמי שניתן חוץ לתחומו, במקום שאינו מוקף מחיצות.

ונאמרו שני אופנים לבאר מחלוקתם.

א. נחלקו אם גזרו או לא.

לדברי רב הונא בריה דרב נתן, מחלוקת החכמים הללו, היא כמחלוקת רב נחמן אמר שמואל ורב הונא המבוארת לעיל, שנחלקו אם יש לאסור את הטלטול בזריקה למקום שאסור להלך, שמא ימשך אחר החפץ שזרק.

שכן לדברי רב הונא בריה דרב נתן, הכל מודים שמעיקר הדין, זה שנתנו אותו נוכרים חוץ לתחום במקום מוקף מחיצות, כל ההיקף נחשב למקומו, ויש להתיר לו ללכת בכלו. ומה שנחלקו הוא משום גזירה.

לדעת רבי יהושע ורבי עקיבא, מאחר שאלו שנתנו אותם נוכרים במקום שאינו מוקף, מקומם הוא ארבע אמות בלבד, חששו חכמים, שאם יתירו לאלו הניתנים בתוך ההיקף ללכת בכל ההיקף, גם אלו הניתנים חוץ להיקף ילכו יותר מארבע אמות, ולכן אמרו שגם אלו הניתנים בתוך היקף, ילכו רק בארבע אמותיהם.

ולסברא זו, שיש לאסור הילוך במקום מוקף, כדי

שלדעתו בדבר זה נחלקו רבן גמליאל ורבי יהושע.
אבל בזמן שהספינה מהלכת, לדברי הכל מותר להלך בכולה, ואפילו נפלו מחיצותיה, ואפילו עבר מספינה לספינה, והטעם לכך יתבאר להלן בדברי רבי זירא.

ומכל מקום, אף שלדברי הכל, כשהספינה מהלכת מותר להלך את כולה, כשארע שבאו החכמים בספינה מפלנדרסין, והפליגה ספינתם בים, אף בזמן שהספינה היתה מהלכת, רק רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה הלכו בכולה, ורבי יהושע ורבי עקיבא החמירו על עצמם, ולא זזו ממקומם.

והסיבה לכך, כי חששו שמא תעמוד הספינה פתאום בלא שישימו לב, ואז לדעתם אסור להלך בכולה.

ולהלן יתבאר בעזה"י שרב חנניא נסתפק אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים.

ומעתה אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה, בכל מקום שתעמוד הספינה, לדעתם יהא אסור להלך בה יותר מארבע אמות, ולכן החמירו שלא להלך בה שמא תעמוד.

ואם אין איסור תחומין למעלה מעשרה, יש לומר שספינה זו היתה מהלכת ברקק מים, ולא היתה גבוהה עשרה מקרקעיתו, ולכן לדעתם אם תעמוד יהא אסור להם להלך בה יותר מארבע אמות.

אבל אם הספינה היתה מהלכת במים עמוקים, שהיא גבוהה מהקרקעית יותר מעשרה טפחים, לא היו מחמירים על עצמם, כי גם אם הספינה היתה עומדת, היה מותר להם להלך את כולה, כי הם מהלכים למעלה מעשרה, ולמעלה מעשרה אין איסור תחומין.

סברא ב. הואיל וספינה נוטלתו מתחילת ארבע ומנחתו בסוף ארבע.

לדברי רבי זירא, הסיבה שיש להתיר את ההילוך

מוקף מחיצות אין לו אלא ארבע אמות, אין זה משום גזרה, מחמת זה שנתנהו במקום שאינו מוקף מחיצות, אלא מעיקר הדין אסור הוא בהילוך יותר מארבע אמות, והמחיצות אינן מועילות לו כלל, כי לא שבת בתוכן.

המפליג בספינה

מבואר במשנתנו, שכשם שנחלקו חכמים בדין מי שהוציאו אותו נוכרים חוץ לתחום ונתנו אותו במקום מוקף מחיצות, אם מותר להלך בכל היקף המחיצות, או רק בארבע אמותיו. כך נחלקו חכמים בדין המפליג בספינה, שיוצא מחוץ לתחומו על ידה, האם מותר לו ללכת בכולה, או שאין לו לזוז ממקומו. ונאמרו שני ביאורים לסברת המתירים.

סברא א. הואיל ושבת באויר מחיצות מבעוד יום.

לדברי רבה, הסיבה שיש להתיר את ההילוך בכל הספינה, כי בכניסת השבת היה בתוכה, וכלל בדיניו שכל השבות בתוך מחיצות, נעשה כל תוך המחיצות מקומו, כארבע אמותיו, ולכן מותר להלך בכל הספינה.

- ומהטעם הזה יש להתיר את ההילוך בספינה רק כשהיא מוקפת מחיצות, אבל אם נפלו מחיצותיה, אינו מהלך את כולה.

- וכמו כן מהטעם הזה יש להתיר את ההילוך רק באותה ספינה שבה היה בכניסת שבת, אבל אם עבר מספינה לספינה, מאחר שלא שבת בתוך המחיצות הללו, לא נעשה תוכן כמקומו, ואינו מהלך בה אלא ארבע אמות.

ולמסקנת הגמרא, רבה אמר סברא זו להתיר את ההילוך בספינה אפילו בזמן שהיא עומדת,

לצורך מה שבתוכו, ואין להחשיב את כל תוך המחיצות כארבע אמות.

ההלכה במחלוקות הנ"ל בדיר וסהר ובספינה

לעניין היתר הילוך בכל הספינה, הכל מודים שהלכה כרבן גמליאל, ומותר להלך בכולה.

ובכלל הפוסקים כן, רב, ושמואל, ורב אחא בריה דרבא, ולפירוש הראשון של רש"י גם חנניה בן אחי רבי יהושע בברייתא.

ולעניין היתר הילוך בדיר וסהר שנתנום נוכרים לשם, נחלקו רב ושמואל. לדברי רב, גם בזה הלכה כרבן גמליאל, ומותר להלך את הכל. ולדברי שמואל, בזה אין הלכה כרבן גמליאל. ולפירוש השני של רש"י, כן אמר גם חנניה בן אחי רבי יהושע בברייתא.

דף מג

תחומין למעלה מעשרה

נתבאר, שאסור לאדם להלך בשבת יותר מאלפיים אמה לכל צד מחוץ למקומו, וזהו איסור תחומין האמור בשבת.

ונסתפק רב חנניא, האם האיסור לצאת חוץ לתחום אמור רק בהילוך על הארץ, או אף בהילוך באויר למעלה מעשרה טפחים, ולא נפשט הספק הזה בגמרא.

ונאמרו בגמרא שלושה אופנים, שבהם המהלך נחשב כמהלך באויר, ויש להסתפק אם מותר לו לצאת באופן הזה חוץ לתחום.

בכל הספינה, הואיל והספינה נוטלתו מתחילת ארבע, ומנחתו בסוף ארבע. והביא על כך רש"י שלושה פירושים.

- **לפירוש הראשון**, מאחר שהספינה מהלכת כל הזמן, ואינה מניחה אותו אפילו רגע אחד בארבע אמות מסוימות, אינו קונה שום ארבע אמות להיחשב כמקומו, למנוע ממנו את היציאה מהם, ולכן מהלך בכל הספינה.

- **ולפירוש השני, דברי רבי זירא הם באופן שהספינה מהלכת לכיוון הנגדי להילוכו**, כגון שהספינה מהלכת לצד מזרח, והוא מהלך בה לצד מערב, שבכך הוא מהלך את כולה בלא לצאת ממקומו הראשון, כי הוא עומד במקומו, והספינה היא שזזה.

- **ולפירוש השלישי**, מאחר שהספינה זזה כל הזמן, אף שבכל פעם היא נותנת אותו בארבע אמות אחרות, שיהא אסור לזוז מהם, מכל מקום, מיד היא מוציאה אותו משם, ונותנת אותו בארבע אמות אחרות, ואם כן אף שבאמת דינו שיש לו רק ארבע אמות, שאסור לצאת מהן, למעשה בכל פסיעה שהולך, כבר יש לו ארבע אמות אחרות, ואם כן לעולם יכול ללכת עוד ארבע אמות, ועוד ארבע אמות, וכך יכול הוא להלך בכל הספינה.

ומבואר שדברי רבי זירא הם להתיר את ההילוך בספינה כשהיא מהלכת.

אבל כשהספינה עומדת, לדברי הכל מהלכים בה רק ארבע אמות, ואין להתיר את ההילוך מחמת המחיצות, ואפילו היה בתוכן בכניסת שבת.

כי לדעת רבי זירא, מחיצות של ספינה, מאחר שנעשו להציל את הספינה מהמים, שלא ישטפו את הספינה, אינן נחשבות כשאר מחיצות הנעשות

כלומר במים רדודים שאינם עמוקים עשרה טפחים. אבל כשהיתה הספינה במים עמוקים, מותר לרדת ממנה לנמל אפילו אם באה בשבת מחוץ לתחום.

הני שב שמעתא

אותן שבע שמועות שנאמרו בבוקר השבת לפני רב חסדא בסורא, נאמרו לפנות ערב לפני רבא בפומבדיתא.

ובוודאי לא יתכן שישראל ששמע אותן בבוקר בסורא הלך ואמר אותן לפנות ערב בפומבדיתא, כי שני מקומות אלו רחוקים זה מזה, והשובת בסורא לא היה יכול לצאת מתחומו ללכת לפומבדיתא.

- ואם אין איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, יתכן שאלהיו הוא זה ששמע את השמועות הללו בבוקר בסורא, והלך והשמיעם לפנות ערב בפומבדיתא. שהיה מהלך באויר ממקום למקום, ומאחר שאין איסור תחומין למעלה מעשרה, היה מותר לו לצאת חוץ לתחום.

- ואם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, על כרחך לא אליהו היה זה שהלך מסורא לפומבדיתא. ואם כן מי שהלך היה השד יוסף, שאינו מצווה על השבת, ולכן היה מהלך מחוץ לתחום.

באיזה יום בן דוד ראוי לבוא

נאמר, "הִנֵּה אֲנִי שֹׁלֵחַ לְךָ אֶת אֱלֹהֵי הַנְּבִיא לְפָנַי בּוֹא יוֹם ה' הַגְּדוֹל וְהַנּוֹרָא" (מלאכי ג' כ"ג). ומכאן שקודם שיבוא משיח יבוא אליהו ויבשר על כך. ואם כן, כל זמן שלא בא אליהו לבשר על ביאת

א. בהילוך על גבי קנים גבוהים עשרה טפחים, ואינם רחבים ארבעה, שאין להחשיב את המקום שעומד עליו כקרקע ואם כן נחשב כהולך באויר.

אבל כשהם רחבים ארבעה טפחים, המקום שעל גביהם נחשב כקרקע גבוהה, וההולך עליו נידון כהולך על גבי קרקע, ולא כהולך באויר.

ב. בקפיצה באויר על ידי שימוש בשם.

ג. בהפלגה בספינה שהיא מהלכת על גבי המים, וגבוהה עשרה טפחים מקרקעית הים.

לרדת מהספינה ליבשה בשבת

מתוך משנתנו מבואר, שהמפליג בספינה, והגיעה הספינה למחוז חפצה בשבת.

אם קודם כניסת השבת היתה הספינה בתחום הנמל שעגנה בו, מותר לנוסעים לרדת מהספינה בשבת ולהלך ביבשה, כי לא יצאו בכך מחוץ לתחום שבינתם.

ואם בשעת כניסת השבת לא היתה הספינה בתחום הנמל שעגנה בו, אסור לנוסעים לרדת מהספינה בשבת ולהלך ביבשה, כי כשהגיעו לנמל, יצאו מתחום שבת ששבתו בו, והיוצא חוץ לתחומו, אינו יוצא מארבע אמותיו.

- אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, דין זה אמור בכל אופן, כי גם כשהיתה הספינה במים עמוקים בשעת כניסת שבת, אסור לנוסעים לצאת מתחום אותו מקום, וכשיצאו ממנו והגיעו לנמל, אסור להם להלך חוץ למקומם יותר מארבע אמות.

- ואם אין איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, דין זה אמור רק כשהיתה הספינה ברקק מים,

משיח, ודאי לא יבוא משיח.

טובים, ואין לו להימנע מפני הטורח, כי מאחר שבא משיח, הכל עבדים הם לישראל, ואין לישראל טורח, כי יש מי שיטרח להם.

אמנם יתכן שאף שלא נודע לנו על ביאת אליהו לבשר, באמת כבר בא ובישר לבי"ד הגדול, ואם כן גם כשלא נודע לנו על ביאת אליהו מאתמול, יתכן שכבר בא אתמול ובישר, ויבוא משיח היום.

הריני נזיר ביום שבן דוד בא

מי שאמר, "הריני נזיר ביום שבן דוד בא", אם יתכן שאותו יום יבוא משיח, חלה עליו נזירותו מספק באותו יום, שמא היום יבוא, ומאחר שחלה עליו הנזירות, מעתה, אף על פי שעבר אותו יום, ולא בא משיח, אין בכך כלום, ואין הנזירות פוקעת ממנו.

אבל דבר זה מובטחים ישראל, שאין אליהו בא, לא בערבי שבתות, ולא בערבי ימים טובים, מפני הטורח, שמניחים צרכי שבת, והולכים להקביל פניו.

אבל אם ודאי לא יבוא משיח היום, באותו יום שנזר לא חלה עליו נזירות, ורק כשיגיע יום שיתכן שיבוא בו משיח, באותו יום תחול עליו הנזירות מספק, ומאחר שחלה נמשכת היא עד תומה.

ומאחר שאין אליהו בא בערבי שבתות וימים טובים, **משיח לא יבוא בשבתות וימים טובים**, כי ביום הקודם להם, לא יכול אליהו לבוא לבשר על כך.

והנה נתבאר, שאם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, יש חמישה ימים שיתכן שיבוא משיח, והם מיום שני ועד יום ששי, ואם אין איסור תחומין למעלה מעשרה, גם ביום ראשון יתכן שיבוא משיח.

- **ואם יש איסור תחומין למעלה מעשרה** גם בשבתות וימים טובים עצמם לא יבוא אליהו לבשר כי אין לו דרך להגיע מחוץ לתחומו. ומאחר שגם בשבתות וימים טובים לא יבוא אליהו לבשר, **משיח לא יבוא גם בימי ראשון ובימים שאחרי יום טוב**, כי ביום הקודם להם, לא יכול אליהו לבוא לבשר על כך.

ולדעת התנא של הברייתא, מאחר שיש להסתפק אם יש תחומין למעלה מעשרה או לא, זה שחלה עליו נזירות ביום שיתכן שיבוא משיח, יש להחמיר עליו ולומר, שגם ביום ראשון חלה עליו הנזירות, **ורק בשבת, שבוודאי לא יבוא משיח, לא חלה עליו הנזירות.**

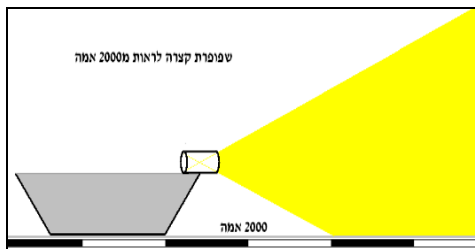
- **ואם אין איסור תחומין למעלה מעשרה**, בשבתות וימים טובים עצמם יתכן שיבוא אליהו לבשר, כי יש לו דרך להגיע מחוץ לתחומו למעלה מעשרה, ומאחר שיתכן שיבוא אליהו בשבתות וימים טובים **יתכן שיבוא משיח בימי ראשון ובימים שאחרי יום טוב.**

שפופרת של רבן גמליאל

נתבאר לעיל, שהמפליג בספינה, והגיעה הספינה למחוז חפצה בשבת. אם קודם כניסת השבת היתה הספינה בתחום הנמל שעגנה בו, מותר

ולדברי הכל, בשאר חמשת ימי השבוע חוץ מיום ששי ויום שבת ודאי יכול אליהו לבוא לבשר, ואם כן בחמשת ימי השבוע שאחריהם, **כלומר מיום שני ועד יום ששי, ודאי יתכן שיבוא משיח.**

ואף שאלהו אינו בא בערבי שבתות וימים טובים מפני הטורח, משיח בא גם בערבי שבתות וימים

אכן העירוני שאין להגיה את פירוש רש"י, ואין הכוונה לקנה חלול ממש, אלא לקנה חלול שנתונות בו שתי עדשות, אחת בתחילתו ואחת בסופו, כמשקפת, ובקנה כזה, ככל שהעדשות קרובות זו לזה, ניתן לראות בו בבירור רחוק יותר.

הרוצה לידע כמה עומקו של גיא

הרוצה לדעת כמה עומקו של גיא בלא לרדת לתוכו, מביא שפופרת, ומביט בה ביבשה, וימדוד כמה אמות הוא יכול לצפות בה, וכשידע את המרחק שניתן לראותו דרך שפופרת זו, ילך על שפת הגיא, ויצפה בה לעומקו של גיא, ויתרחק לאחוריו, עד המקום שאם יתרחק עוד מעט לאחוריו שוב לא יראה את קרקעית הגיא בשפופרת, וידע, שעומקו של גיא, והרחקתו שנתרחק משפתו, הוי כמדת צפיית השפופרת.

כן פירש רש"י, ולכאורה משמע מדבריו, שרוצה למדוד את מידת העומק של הגיא.

וכבר הקשו על כך המפרשים, אם כן כשמתרחק לאחוריו, מיד לא יראה את קרקעית הגיא, כי היא מוסתרת ממנו מחמת עומקה. ועיין במפרשים מה שתרצו.

ושמא אין כוונת רש"י למדידת עומק הגיא, אלא למדידת רוחבו מצד לצד, ומדידה זו ניתן לעשותה כנ"ל. שיעמוד בצד זה, ויראה בשפופרת את הצד הנגדי, וילך לאחוריו עד שלא יראה אפילו את קרקעית הגיא בצידו שלו. כלומר שלא יראה את ירידת הקרקע לכיוון

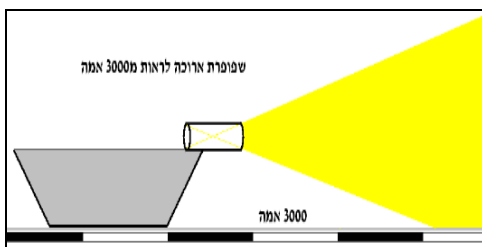
לנוסעים לרדת מהספינה בשבת ולהלך ביבשה, כי לא יצאו חוץ לתחום שביתתם.

ומבואר במשנתנו, שפעם אחת היו חכמים באים בספינה עם רבן גמליאל, ונכנסה ספינתם לנמל אחר החשיכה, ושאלו את רבן גמליאל אם מותרים הם לרדת, ואמר להם שהיה מסתכל בזמן כניסת השבת, וכבר היו אז בתחום הנמל, ולכן מותרים הם לרדת.

ומבואר בבבביתא, **שרבן גמליאל ידע למדוד את המרחק על ידי שפופרת שהיתה לו, שהיה מביט בה, וכל מה שרואה בה, יודע שהוא מרוחק ממנו אלפיים אמה.**

ופירש רש"י, שהכוונה לקנה חלול, שכשהוא ארוך, אין צופים בו למרחוק, וכשהוא קצר, צופים בו יותר, והיתה שפופרת של רבן גמליאל מתוקנת למדת צפיית אלפים אמה.

ודברי רש"י כמו שהם לא זכיתי להבין. ואפשר שט"ס נפל בדבריו, וצ"ל, "שכשהוא ארוך צופים בו למרחוק", או "שכשהוא ארוך אין צופים בו אלא למרחוק", והכוונה בזה, שככל שהקנה ארוך יותר, כך מצטמצם שדה הראיה דרכו, ואין רואים בו את מה שקרוב, אלא רק מה שרחוק, "וכשהוא קצר רואים בו יותר", כלומר אף את מה שקרוב, "והיתה שפופרת של רבן גמליאל מתוקנת למדת צפיית אלפים אמה", כלומר שיראו בו ממרחק אלפיים אמה ואילך, ולפיכך מאחר שראה בה רק חלק מהנמל, וחלקו כבר היה מוסתר, ידע שנכנס לתחום אלפיים אמה שלו קודם השבת. ויל"ע בדבר.

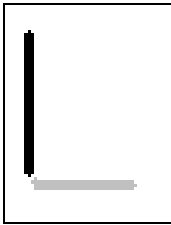

הרוצה שלא תשרה חיה רעה בצל קבר

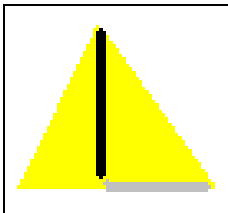
היו רגילים לעשות על הקבר מצבה כעין תל קטן, משופעת מכל צד.

וכשבא לעשות את המצבה הזו, ורוצה שלא יבואו חיות לחסות בצילה, יעשה את השיפוע באופן כזה, שבארבע שעות ביום עדיין אין צילה נוטה, שזו השעה שהחיות מחפשות להם צל, ולא ימצאו כאן.

וכדי לכוון את השיפוע באופן הזה, יביא קנה בגובה ראש התל, וינעץ אותו באמצע הבנין, ויראה עד היכן צילו נוטה בארבע שעות ביום.

ויבנה את התל באופן הזה, שיהא השיפוע מאותו קנה ועד מקום שצילו נוטה, וכך לא יהא לתל שום צל בשעה הזו.

להיכנס לתחום על ידי מחיצה של בני אדם

כבר נתבאר, שלדעת רבן גמליאל שהלכה כמותו, מי שיצא חוץ לתחום שלא מדעת, והוכנס למקום, מוקף מחיצות, מותר לו להלך בכל אותו מקום,

הגיא, שבכך ידע שהלך לאחוריו כמידת רוחב הגיא. וילייע בדבר.

הרוצה לידע כמה גובהו של דקל

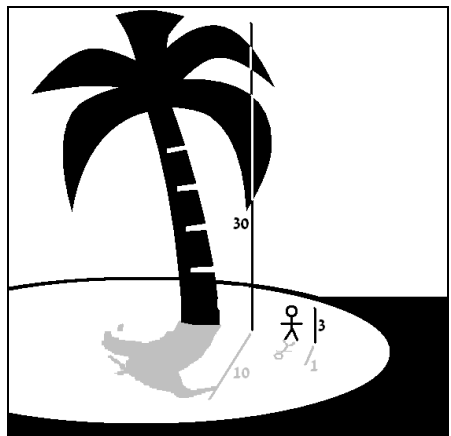
הרוצה לידע כמה גובהו של דקל, ומתיירא לעלות בו ולמודדו.

מודד את מידת צל הדקל, וחוזר ומודד באותה שעה את מידת צילו שלו, וכן את מידת קומתו שלו, ומאחר שהצל שלו ושל הדקל נוטה בשווה, היחס בין מידתו למידת צילו, שווה ליחס בין מידת צל הדקל לקומתו.

ומאחר שידוע מה היחס בין מידת צל הדקל לקומתו של הדקל, [חצי או רבע או פי שנים], **וידוע מה מידת צל הדקל, יודע גם מה מידת קומתו של הדקל.**

כגון אם מדד ומצא שמידת קומתו שלוש אמות, ומידת צלו אמה אחת, יודע שהקומה היא פי שלוש מהצל.

ולפיכך אם צל הדקל הוא עשר אמות, קומת הדקל שלושים אמה.

אמר לו רב נחמן – עשה לו מחיצה של בני אדם, בלא שיהיו מודעים שלכך מעמידים אותם שם, ויכנס.

ורב נחמן בר יצחק הסתפק, האם היו שם די בני אדם לעשות מהם מחיצה להכניס את רבי נחמיה לתוך התחום, ורב חסדא בא לשאול מרב נחמן, אם הלכה כרבן גמליאל, ויש לרבי נחמיה תקנה על ידיהם.

דף מד

או שדבר זה לא היה צריך רב חסדא לשאול, כי ידוע לכל שהלכה כרבן גמליאל, ולפיכך אם היו שם די בני אדם לעשות מהם מחיצה להכניס את רבי נחמיה לתוך התחום, היה עושה מהם מחיצה מיד.

אבל לא היו שם כל כך בני אדם, ומאלו שהיו שם, יכלו לעשות מחיצה להביא את רבי נחמיה רק עד שתי אמות הסמוכות לסוף התחום, ובא רב חסדא ושאל, האם הלכה גם כרבי אליעזר, וכשיביאו את רבי נחמיה לאותן שתי אמות יוכל להיכנס.

ומסקנת הגמרא, שבאמת לא היו שם בני אדם להכניס את רבי נחמיה עד תוך התחום, אלא רק עד שתי אמות הסמוכות לו, וזהו שאמר רב נחמן לרב חסדא, "עשה לו מחיצה של בני אדם" עד אותן שתי אמות, "ויכנס" משם לתוך התחום אף בלא מחיצה.

בנין עראי ותוספת של בנין עראי

א. זעת רבי אליעזר.

מותר לפקוק [=לסתום] את החלון בשבת רק בפקק [=לוח] שהוא גם קשור בחלון וגם תלוי באויר.

כי כולו נחשב לו כארבע אמותיו, אף על פי שלא שבת בתוכו.

ולפיכך, מי שיצא חוץ לתחום שלא מדעתו, יש לו תקנה להשיבו לתחום. והיא, על ידי עשיית מחיצה סביבו עד תוך התחום, שעל ידה יוכל להיכנס חזרה לתחומו, ומאחר שנכנס ברשות, הרי הוא כמי שלא יצא.

והנה רוב מחיצות אין אפשרות לעשות סביבו בשבת, להשיבו לתחומו, כי בהעמדת מחיצה יש משום איסור בונה.

אבל ניתן להעמיד סביבו בני אדם, שיש להם אפשרות להגיע לשם על ידי עירוב, וכשאותם בני אדם יקיפו אותו כמחיצה עד תוך התחום, מהלך נכנס לתוך התחום, והרי הוא כמי שלא יצא.

ולהלן יתבאר בעזה"י, שמותר לעשות מחיצה זו של בני אדם, רק כשאינם מודעים לכך שנעשו מחיצה, אבל אסור לעשות אותם מחיצה מדעתם.

ובדף נ"ב יתבאר בעזה"י שלדעת רבי אליעזר שתי אמות שחוץ לתחום הרי הן כתוך התחום, ומי שיצא לשם רשאי לחזור.

ולפי דעה זו, כשבאים לעשות מחיצה של בני אדם, להשיב את היוצא מהתחום לתחומו, אין צריך שתהא המחיצה מגיעה עד תוך התחום ממש. ודי בכך ששייבו אותו על ידי המחיצה עד שתי אמות הסמוכות לסוף התחום, ומשם ואילך יוכל להיכנס גם בלא המחיצה.

ומעשה בנחמיה בריה דרב חנניאל, שהיה שקוע בלימודו, ומתוך כך יצא חוץ לתחום בלא לשים לב.

בא רב חסדא ואמר לרב נחמן – נחמיה תלמידך שרוי בצער.

אינו מעמיד במקומה אדם להיות כדופן לסוכה, כי אין עושים בנין עראי, לא ביום טוב ולא בשבת.

ובברייתא אחרת מבואר, שעושה אדם את חבירו דופן לסוכה, ומכשירה בכך לכל דיניה ואוכל ושותה וישן בה.

מתחילה אמרו, שברייתות אלו נחלקו במחלוקת רבי אליעזר וחכמים לעניין תוספת בנין עראי.

דעת הברייתא הראשונה כדעת רבי אליעזר, האוסר להוסיף על הבניין אפילו תוספת של עראי.

ודעת הברייתא השניה כדעת חכמים, המתירים להוסיף על הבניין תוספת של עראי.

ודחו זאת, כי הברייתא המתירה להעמיד את האדם כדופן לסוכה, מתירה לעשות אותו כדופן אף לכתחילה, ולא רק כתוספת בניין. וגם חכמים החולקים על רבי אליעזר מודים, שאין בונים בניין חדש בשבת, אפילו הוא בניין עראי.

שוב אמרו, שברייתות אלו נחלקו במחלוקת רבי מאיר ורבי יהודה.

דעת הברייתא הראשונה כדעת רבי יהודה, שאדם מועיל להיות דופן לסוכה, ולפיכך אסור להעמידו כדופן לסוכה ביום טוב, כי בכך נחשב כבונה ביום טוב.

ודעת הברייתא השניה כדעת רבי מאיר, שאדם אינו מועיל להיות דופן לסוכה, ולפיכך אם מעמידים אותו אין בכך כלום.

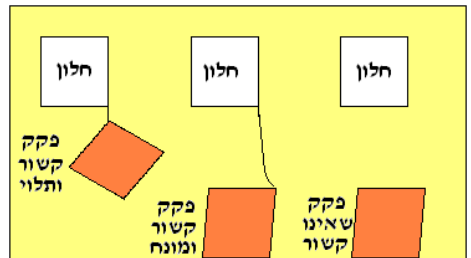
ודחו גם זאת, כי באמת לדברי הכל אדם מועיל להיות דופן לסוכה.

ומסקנת הגמרא, ששתי הברייתות הם כדעת חכמים, האומרים, שמותר להוסיף על הבניין תוספת עראי ביום טוב. וכמו כן לדעתם מותר לעשות בניין של עראי מתחילתו כשלא נעשה

שכך הוא נראה מתחילה כחלק מהחלון, וכשפוקק בו את החלון, אינו נראה כמוסיף על הבניין.

אבל אם לא היה הפקק קשור בחלון, ואפילו היה קשור אבל לא היה תלוי באויר, כגון שהיה החבל ארוך, והחלון מונח על הארץ, אין פוקקים בו את החלון בשבת.

כי בכך הוא נראה כמוסיף על הבניין, ולדעת רבי אליעזר, אין מוסיפים על הבניין, אפילו תוספת של עראי, כתוספת זו שאינה קבועה שהרי עתיד לחזור ולפתוח.

ב. לדעת חכמים.

אף על פי שלא היה הפקק קשור ותלוי בחלון, פוקקים בו את החלון, כי מותר להוסיף תוספת של עראי על הבניין.

ולדברי רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, מחלוקת זו היא רק לעניין תוספת של בנין עראי בשבת ויום טוב.

אבל לדברי הכל, בין בשבת ובין ביום טוב אין עושים בניין חדש מתחילתו, ואפילו אם הוא בנין עראי.

עשיית דופן סוכה מאדם ביום טוב או בשבת

ובברייתא אחת מבואר, שמי שנפלה דופן סוכתו ביום טוב או בשבת של סוכות, ובכך נפסלה סוכתו,

לעשותו ביום טוב או בשבת, וזה הדין המבואר
בברייתא הראשונה.

והנותן כלים בסוכה שיהיו בה **דופן רביעית**,
מאחר שאין הכשר סוכה תלוי בה, אין זה עיקר
הבנין, אלא תוספת על הבנין. ולפיכך הדבר **מותר**,
שכן מוסיפים על בנין עראי ביום טוב או בשבת,
וזה הדין המבואר בברייתא השנייה.

ולדעת רבי אליעזר, מאחר שגם תוספת של בנין
עראי אסורה, אין לתת כלים בסוכה ביום טוב,
אף לא להיות בה כדופן רביעית.

עונש הסומכים על מחיצת בני אדם מדעתם

אותם גננים שהכניסו מים מרשות הרבים לרשות
היחיד על ידי מחיצה של בני אדם, שנקבצו להיות
מחיצה, הלקה אותם שמואל מכת מרדות, שכן
אין לעשות מחיצה של בני אדם מדעתם.

אין לסמוך על מחיצת בני אדם באופן קבוע

כשרבא שב מדרשתו, והלכו אחריו בני אדם רבים
ללוותו, סמך עליהם שמשו של רבא, שיהיו
מחיצה, לעשות את תוכם רשות היחיד, ועל סמך
מחיצה זו הכניס לבית, נודות של רבא שהיו
מושלכים ברחוב, ברשות הרבים.

וכשרצה השמש לעשות זאת שוב בשבת הבאה,
אסר עליו רבא, כי אמר, מאחר שכבר סמך פעם
אחת על בני אדם אלו להיות מחיצה, כשחוזר
ועושה זאת פעם שנייה, הרי זה כעושה מידיעתם
ולכן אסור.

אמוראים נוספים שסמכו על מחיצות בני אדם

א. לוי הכניסו לו תבן על ידי מחיצות בני אדם.

**דרך בנין, כגון כשנעשה מאדם ולא מלבנים או
עצים.**

ולכן אין איסור מלאכת בונה לאחרים להעמיד
את האדם הזה כדופן לסוכה, אף על פי שעל ידי
העמדתו נשלמת הסוכה להיות כשרה, שהאדם
הזה הוא הדופן השלישית של הסוכה, והוא מעיל
להיות לה דופן.

**אלא שכל זה כשמעמידים את האדם הנעשה
למחיצה שלא מדעתו, אבל מדעתו אין לעשות
זאת.**

וזהו ששנינו בברייתא הראשונה, שאין מעמידים
אותו להיות דופן לסוכה, כלומר מדעתו אין
לעשות זאת.

עשיית דופן סוכה מאדם ומבהמה

נתבאר שאדם נעשה דופן כשרה לסוכה, אלא
שבשבת ויום טוב אין להעמידו לשם דופן מדעתו.

ולכאורה דין **בהמה** כדין אדם, וגם היא **נעשית
דופן כשרה לסוכה.** וכן **דעת רבי יהודה.**

ולדעת רבי מאיר, אף שכן הוא מעיקר הדין,
שבהמה ראויה להיות דופן לסוכה, **חכמים אסרו
לעשותה דופן לסוכה, שמא תברח**, ולפיכך, אם
עשה אותה דופן לסוכה, הסוכה פסולה.

עשיית דופן סוכה מכלים ביום טוב או בשבת

לדעת חכמים, יש חילוק בין דופן שלישית, שבה
תלוי הכשר סוכה, לבין דופן רביעית. הנותן כלים
בסוכה כדי שיהיו בה **דופן שלישית**, נחשב כבונה
את עיקר הבנין, משום שהדופן השלישית היא
חלק מהכשר הסוכה, שבלעדיה הסוכה פסולה. ולכן,
אף על פי שבנין עראי הוא, מודים חכמים **שאסור**

ב. זעירי הכניסו לו אספסתא [=שחת של תבואה] במועדס.
על ידי מחיצות בני אדם.

ג. רב שימי בר חייא הכניסו לו מים על ידי מחיצות בני אדם.

יצאו ברשות האם מותר להם לחזור

בראשונה, כל אלו, שיצאו חוץ לתחום, אף על פי שיצאו ברשות, כשסיימו לעשות את הדבר שבעבורו הותר להם לצאת, חזר דינם להיות ככל אדם, ומאחר שיצאו חוץ לתחום, היו אסורים לצאת מארבע אמותיהם.

עד שהתקין רבן גמליאל הזקן, שמאחר שיצאו ברשות, ינתן להם תחום שבת במקומם, ויוכלו להלך בו אלפיים אמה לכל רוח.

ומבואר במשנתנו, שתקנה זו נתקנה להם אפילו אם לבסוף לא היה צריך להם, כגון שכבר חילצו את אלו שנפלה עליהם המפולת קודם שבאו אלו. מכל מקום, מאחר שיציאתם של אלו גם היתה ברשות, אינם נידונים כשאר יוצאים חוץ לתחום, שיש להם רק ארבע אמות, אלא יש להם תחום שבת אלפיים אמה באותו מקום שהגיעו אליו בהיתר, וששם נודע להם, שאין בהם צורך.

ובהמשך יתבאר בעזה"י, האם כל היוצאים ברשות דינם שווה, או שאלו היוצאים להציל, הותרו להם אף יותר.

יצאו ברשות ונודע להם שאין בהם צורך

להלן יתבאר בעזה"י חילוקי הדינים של אלו שיצאו ברשות, חוץ מהיוצאים להציל:

א. קודם שיצא מתחומו הודיעו לו שאין בו צורך.

לדברי הכל אין נותנים לו תחום חדש במקום שהגיע אליו, כי מאחר שעדיין הוא בתחום ביתו, אף על פי שעקר עצמו מביתו, לא הפסידו.

ואין צורך לתת לו תחום חדש במקומו, והרי הוא

המותרים לצאת חוץ לתחום

כבר נתבאר, שאסור לאדם לצאת בשבת חוץ לתחומו, שהם אלפיים אמה לכל רוח מחוץ למקומו.

וכל דבר שמותר לחלל בעבורו את השבת, מותר לצאת בעבורו חוץ לתחום. ובסוגיתנו, בגמרא ופירוש רש"י, נזכרו הדברים הבאים.

א. חכמה [=מילדת] הבאה לילד.

ב. הבא להציל את ישראל מפני גייסות הבאים עליהם.

ג. הבא להציל את ישראל מפני שטף הנהר.

ד. הבא להציל את ישראל מפני מפולת.

ה. הבא להציל את ישראל מפני הדליקה.

- כל הנז"ל, סיבת היתרם היא פיקוח נפש, שהם באים להציל נפשות, וכל המצוות נדחות מפני פיקוח נפש.

ו. הבא להעיד עדות החודש לפני ב"ד, כדי שיקדשו את החודש.

- וסיבת היתרו של זה, כי נאמר בעניין קביעת המועדות התלויים בקידוש החודש, "אִלָּה מוֹעֲדֵי ה' מִקְרָאֵי קִדְשׁ אֲשֶׁר תִּקְרְאוּ אֹתָם בְּמוֹעֲדֵם" (ויקרא כ"ג ד'). וכל מקום שנאמר בו "בְּמוֹעֲדֵם", דוחים את השבת כדי לקיימו בזמנו, ובכלל זה היציאה לעדות החודש, להביא לקיום המועדות

כמי שלא יצא. ולדברי רבה זהו דין משנתנו.

תחומו הנוכחי. וזהו דין משנתנו.

ב. כבר נתרק מתחומו הרבה, ויש בין מקומו של עכשיו למקומו הראשון ארבעת אלפים אמה או יותר.

לדברי הכל תחומו עתה הוא במקומו החדש, ואינו חוזר למקומו.

ג. כבר יצא מתחומו הראשון, אבל לא נתרק ממנו כל כך, וכשינתן לו במקום זה תחום אלפיים אמה, יוכל ללכת בו עד לתוך תחומו הראשון, ושני התחומים מובלעים זה בזה.

לפי הפירוש הראשון של רש"י:

לדעת רבה, גם זה, מאחר שכבר יצא מתחומו הראשון, הפסידו, ואין לו אלא את תחומו הנוכחי.

ולדברי רב שימי בר חייא, מאחר שיכול להלך ברשות עד תחומו הראשון, הולך לשם, ומאחר שחזר לתחומו הראשון ברשות, הרי הוא כמי שלא יצא, ויש לו את תחומו הראשון. ולדברי רב שימי בר חייא זהו דין משנתנו.

ולפי הפירוש השני של רש"י:

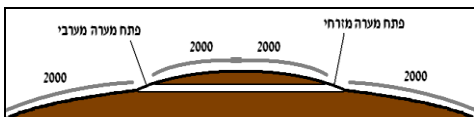
לדברי רבה, מאחר שיכול להלך ברשות עד תחומו הראשון, הולך לשם, ומאחר שחזר לתחומו הראשון ברשות, הרי הוא כמי שלא יצא, ויש לו את תחומו הראשון בלבד. וזהו דין משנתנו.

- ולדברי רב שימי בר חייא, כל שיצא ברשות, ונתנו לו תחום במקומו, זכה בתחום הזה בלא להפסיד את תחומו הראשון, אלא שכשהם רחוקים זה מזה, אינו יכול להגיע מזה לזה, ולכן יהלך רק בתחומו הנוכחי, אבל כשהם מובלעים זה בזה, יכול להלך את כל שני התחומים, ונמצא שיש לו באותה שבת עד שמונת אלפים אמה, ארבעת אלפים של תחומו הראשון, וארבעת אלפים של

מערה שבתוכה ארבעת אלפים

ועל גגה פחות מארבעת אלפים אמה

סתם מערה יש לה שני פתחים בשני קצותיה, ומי ששבת בתוכה, מהלך את כולה, ועוד אלפיים אמה לכל רוח מכל אחד מהפתחים.

ובזה מודה רבה, שאם יש בין פתח זה לפתח זה פחות מארבעת אלפים אמה, ונמצא שתחומי שני הפתחים מובלעים זה בזה, מותר ללכת מתחום זה לתחום זה, כלומר מותר ללכת על גג המערה, מפתח זה עד פתח זה.

ואין זה דומה לדין המבואר לעיל, שלדעת רבה לא יהיו לו שני תחומין, אלא, לפירוש הראשון יש לו את התחום השני, ולפירוש השני יש לו את התחום הראשון.

כי יש חילוק בין זה, שקנה לו בבת אחת את שני התחומין מחמת אותם מחיצות של מערה, ולכן שני התחומין קיימים לו, ואינו כיוצא חוץ לתחום ברשות, שתחילה קנה שביטה בביתו, ולאחר מכן קנה שביטה במקום שהגיע אליו, שאין לו שני מקומות יחד, ואם שביטתו כאן, אינה כאן.

דף מה

היוצא שתי אמות חוץ לתחום

לדעת רבי אליעזר, מי שיצא שתי אמות חוץ

וזהו ששנינו, בראשונה היו מניחים כלי זיינן [בחזרתם] בבית הסמוך לחומה [=בבית החיצון שמוצאים חוץ לחומה]. פעם אחת הכירו בהן אויבים [שיצאו חוץ לעיר], ורדפו אחריהם, ונכנסו [היוצאים] ליטול כלי זיינם [והבית צר], ונכנסו אויבים אחריהם, דחקו זה את זה, והרגו זה את זה יותר ממה שהרגו אויבים. באותה שעה התקינו, שיהו חוזרים למקומם בכלי זיינם.

ולדברי רב נחמן בר יצחק, מה שאמרו, שגם היוצא להציל יש לו תחום שבת במקום שבו עמד, אין זה אלא כשנצחו ישראל את האויבים, שאז אין לחוש שישובו וירדפו האויבים את ישראל הנשארים במקום המלחמה. אבל כשאומות העולם נצחו, אין אומרים שישארו היוצאים להציל במקום המלחמה, ובו יהיה תחומם מעתה, כי אינם מוגנים בו היטב מפני האויב, ולכן מותרים הם לחזור למקומם בעיר, ואפילו אם הוא רחוק הרבה ממקום המלחמה.

יציאה למלחמה בשבת

אם באו נוכרים להילחם עם ישראל בשבת על עסקי ממון, בעיר שאינה עיר ספר, אין בדבר סכנת נפשות, ולכן אין יוצאים להילחם עימם, ואין מחללים על כך את השבת.

ואם באו להילחם עם ישראל על עסקי נפשות, יוצאים עליהם בכלי מלחמה בשבת, ומחללים על כך את השבת.

וכן אם היתה העיר, עיר סמוכה לספר, שמבדלת בין גבול ישראל לגבול האומות, אפילו אם לא באו הנוכרים על עסקי נפשות, אלא על עסקי תבן וקש, יוצאים עליהם בכלי מלחמה, ומחללים על כך את השבת, שמא ילכדו הנוכרים את העיר

לתחום, אינו נידון כמי שיצא חוץ לתחום, שאסור לו לצאת מארבע אמותיו, אלא רשאי לחזור לתוך תחומו, ורק מי שיצא שלוש אמות מחוץ לתחום, אינו רשאי לחזור.

ולדעת חכמים מי שיצא לדבר רשות נחשב כמי שיצא חוץ לתחום גם אם יצא פחות משתי אמות. אבל אם יצא לדבר מצווה מודים חכמים, שאם יצא רק שתי אמות, רשאי לחזור לתחומו.

ולכאורה הסיבה לכך, כי זה שיצא חוץ לתחום יש לו ארבע אמות, שהן שתי אמות לכל צד, וכשיצא פחות משתי אמות חוץ לתחום, נכנסים ארבע אמותיו לתוך התחום, ומאחר שיכול להיכנס לתחומו על ידי אמותיו, הרי הוא כמי שלא יצא.

ואם כן יש להקשות מכאן על דברי רבה, [כפי הפירוש הראשון], שאמר, שהיוצא חוץ לתחום ברשות, ויש לו מקום חדש, אפילו אם יכול לחזור לתוך תחומו, אין לו אלא את תחומו האחרון.

היתר נוסף האמור ביוצאים להציל

נתבאר שכל מי שהתירו לו לצאת חוץ לתחום, כגון לעדות החודש ולילד, אם יצא מתחומו הראשון, נתנו לו חכמים תחום שבת במקום שהגיע אליו.

לדברי רב יהודה אמר רב, גם מי שיוצא להציל מפני האויב, דינו כן, שאם יצא מתחומו הראשון, נתנו לו חכמים תחום שבת במקום שהגיע אליו, ואינו חוזר למקומו הראשון. ומה ששנינו בו, שהוא חוזר למקומו, הכוונה לכך שמוותר לו להוליך עמו כלי מלחמה כשהוא נכנס בתוך תחומו החדש, ולא ישאיר את כלי המלחמה במקום הפקר.

קניית שביתה עם אנשי העיר

ומשם תהא נוחה הארץ ליכבש לפניהם.

כבר נתבאר, שכל מי שהיה בעיר בשעת כניסת שבת, כל העיר נחשבת כמקומו, ומהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה.

ואמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן, שנהרדעא שבבבל נידונית כעיר סמוכה לספר, שהיתה סמוכה לנכרים מצד אחד, ולעיירות שיושבים בהן בני גולה מצד שני.

ומבואר במשנתנו, **שלא רק מי שהיה בתוך העיר, העיר כולה נחשבת מקומו, אלא אף מי שהיה מחוץ לעיר בתוך תחום העיר, הרי זה נחשב כאנשי העיר, וכל העיר נחשבת מקומו, ומהלך את כולה וחוצה לה אלפיים אמה.**

ודין זה מבואר בבביא, שנאמר, "וַיִּגְדּוּ לְדָוִד לְאָמֹר הִנֵּה פְּלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בְּקַעֲלָה וְהִמָּה שָׁסִים אֶת הַגְּרָנוֹת", וקעילה היתה עיר הסמוכה לספר, והפלשתים באו להילחם בה על עסקי תבן וקש, כמו שנאמר, "וְהִמָּה שָׁסִים אֶת הַגְּרָנוֹת", ואף על פי כן מסר דוד עצמו להצילה בשבת.

לדעת רבי מאיר, זה שהיה מחוץ לעיר בתחומה קונה שביתה עם אנשי העיר רק אם נתכוון לכך. אבל אם לא ידע שהוא בתחום העיר, ולא נתכוון לקנות בה שביתה, קנה שביתה במקומו, ואינו נידון כאנשי העיר.

[שמואל א' כ"ג א-ה'] וַיִּגְדּוּ לְדָוִד לְאָמֹר הִנֵּה פְּלִשְׁתִּים נִלְחָמִים בְּקַעֲלָה וְהִמָּה שָׁסִים אֶת הַגְּרָנוֹת. וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה' לֵאמֹר הֲאֵלֶּךָ וְהִפִּיתִי בְּפִלִשְׁתִּים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר ה' אֵל דָּוִד לֵךְ וְהִפִּיתָ בְּפִלִשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת קַעֲלָה. וַיֹּאמְרוּ אֲנָשֵׁי דָוִד אֵלָיו הִנֵּה אֲנַחְנוּ פֹּה בִּיהוּדָה וְרָאִים וְאֵף כִּי גִלְדָּה קַעֲלָה אֶל מַעֲרֹכֹת פְּלִשְׁתִּים. וַיֹּסֵף עוֹד דָּוִד לְשְׂאֵל בַּה' וַיַּעֲנֶהוּ ה' וַיֹּאמֶר קוּם וְיֵד קַעֲלָה כִּי אֲנִי נֹתֵן אֶת פְּלִשְׁתִּים בְּיָדְךָ. וַיִּלְכֵד דָּוִד וַאֲנָשָׁיו קַעֲלָה וַיִּלְחֶם בְּפִלִשְׁתִּים וַיִּנְהַג אֶת מִקְנֵיהֶם וַיִּדַּבְּרֵם מִפֶּה גְדוֹלָה וַיִּשְׁעוּ דָּוִד אֶת יָשְׁבֵי קַעֲלָה.

א"ואנשו.

ולדעת רבי יהודה, זה שהיה מחוץ לעיר בתחומה קונה שביתה עם אנשי העיר, אפילו אם לא נתכוון לכך, וכל שהיה בתוך תחומה הרי הוא כאנשי העיר.

'וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה' לֵאמֹר הֲאֵלֶּךָ וְהִפִּיתִי בְּפִלִשְׁתִּים הָאֵלֶּה'

ומעשה ברבי טרפון שהיה מהלך בדרך, וחשכה לו, ולן חוץ לעיר, לשחרית מצאוהו רועי בקר, אמרו לו, רבי, הרי העיר לפניך, הכנס. כנס וישב בבית המדרש, ודרש כל היום כולו.

- רבי יהודה למד מהמעשה הזה, שהשובת בתחום העיר נידון כאנשי העיר, גם אם לא נתכוון לכך, שכן מתוך כך שנכנס רבי טרפון לעיר, מבואר שהחשיב עצמו כאנשי העיר, אף על פי שבשעת כניסת שבת לא ידע שהוא בתחום העיר.

לא שאל דוד בה' אם מותר לו להילחם בפלשתים בשבת, כי איסור והיתר היה לו לשאול את שמואל ובית דינו, ולא באורים ותומים.

- ורבי עקיבא אמר לו, שאין להביא ראיה ממעשה רבי טרפון, כי יתכן שרבי טרפון ידע שהוא בתחום העיר, ולכן נעשה כאנשי העיר. או שאותו בית מדרש שנכנס בו היה בתוך אלפיים אמה ממקום שביתתו, אבל בכל העיר לא היה מהלך.

ושאלת דוד באורים ותומים היתה אם יצליח במלחמתו או לא.

'וַיֹּאמֶר ה' אֵל דָּוִד לֵךְ וְהִפִּיתָ בְּפִלִשְׁתִּים וְהוֹשַׁעְתָּ אֶת קַעֲלָה'.

קנין שביתה בלא ידיעה

ארבע אמות אלו.

א. דעת רבי יוחנן בן נורי.

וכל שכן שחפצי הפקר שאין להם דעה כלל, לא קנו שביתה במקומם, ואלו גם ארבע אמות אין להם, אלא כל הבא וזוכה בהם, נעשו כמותו, ומביאם בכל תחומו.

מבואר במשנתנו, שלדעת רבי יוחנן בן נורי, מי שישן בדרך בשעת כניסת השבת, ונמצא שבשעה שיש לו לקנות שביתה במקומו נלהיות לו אלפיים אמה סביבותיו תחום שבת, לא ידע מכך, לא הפסיד, וקנה את השביתה במקומו בשנתו, בלא לדעת מכך.

דפים מה-מו

תחומין שונים שנאמרו למים

בשבת אסור להוליך מים מרשות היחיד לרשות הרבים וכן אסור להוליכם ארבע אמות ברשות הרבים כל זאת משום איסור מלאכת הוצאה ותולדותיה.

ונסתפק רבא, האם טעמו של רבי יוחנן בן נורי הוא כי אין צורך כלל בידיעה כדי לקנות את השביתה במקומו, ולכן גם חפצי הפקר, שאין להם בעלים, והרי הם בלא שום דעה, גם כן קונים שביתה במקומם, שלא להוציאם משם אלפיים אמה.

ולכן הדינים האמורים להלן נאמרו לעניין יום טוב, שהותרה בו מלאכת הוצאה לצורך אוכל נפש, ולכן מותר להוליך בו מים ממקום למקום, ובלבד שלא יוציא אותם מתחומם.

או שמודה רבי יוחנן בן נורי, שיש צורך בידיעה כדי לקנות שביתה, ולכן חפצי הפקר שאין להם שום ידיעה, אינם קונים שביתה במקומם, ומי ששבת בריוחוק מהם, יכול להוציאם משם [ביום טוב] אף יותר מאלפיים אמה. ורק אדם ישן קונה שביתה גם בשנתו, כי הוא בן דעת, והועיל וכשהוא ניעור הוא קונה שביתה, גם בשנתו קונה שביתה.

ויש חילוק לעניין זה, בין מקוואות המים השונים, לענין תחום המים שבהם.

א. מי גשמים שירדו מערב יום טוב.

מי גשמים שירדו ונקבצו בארץ, הפקר הם, וכשירדו קודם יום טוב, נחלקו בהם רבי יוחנן בן נורי וחכמים.

ומסקנת הגמרא כמו האופן הראשון, שלדעת רבי יוחנן בן נורי, **אין צורך כלל בידיעה כדי לקנות שביתה. ולכן, גם אדם ישן, וגם חפצי הפקר, קונים שביתה במקומם, ויש להם משם אלפיים אמה לכל רוח.**

לדעת רבי יוחנן בן נורי, מאחר שחפצי הפקר קונים שביתה במקומם, קנו המים הללו שביתה במקומם, ואין להוציא אותם משם אלא אלפיים אמה לכל רוח.

ב. דעת חכמים.

ולדעת חכמים, מאחר שחפצי הפקר אינם קונים שביתה במקומם, לא קנו המים הללו שביתה במקומם, וכל הבא וזוכה בהם נעשו כמותו

אין קונים שביתה אלא מתוך ידיעה, ולכן מי שבכניסת שבת ישן בדרך, מאחר שלא ידע שעליו לקנות שביתה, לא קנה לו שביתה, ויש לו רק ארבע אמות. ובדף מ"ח יתבאר בעזה"י כיצד הם

כלל, וכל הבא וזוכה בהם, נעשו כמותו, ומביא אותם בכל תחומו.

וכשיש להסתפק, אם אותם עניים נוצרו קודם יום טוב או ביום טוב עצמו. לתירוץ הראשון בגמרא, אפשר שיש להחמיר, לחוש שנוצרו ביום טוב, וקנו שביתה באוקיינוס. ולתירוץ השני בגמרא, מאחר שדבר זה הוא ספק בדין תחומין, שהוא מדברי חכמים, יש להקל בו.

- והקשו על כך, הלא אפילו כשנוצרו העניים קודם יום טוב, ולא קנו שביתה באוקיינוס, יש לאסור את הולכת המים שירדו מהם, כי לכאורה קנו שביתה בעניים, וכשירדו לארץ יצאו מתחומם, אלא אם כן נאמר שאין איסור תחומין למעלה מעשרה, ולכן אין קניין שביתה בעניים.

- ומסקנת הגמרא, שגם לדברי רבי יוחנן בן נורי, כל מים שירדו ביום טוב עצמו דינם שווה, ולא קנו שביתה כלל, וכל הבא וזוכה בהם, נעשו כמותו, ומביאם בכל תחומו, בין שנוצרו העניים הללו ביום טוב עצמו, ובכניסת יום טוב היו המים באוקיינוס, ובין שנוצרו העניים הללו קודם יום טוב, ובכניסת יום טוב היו המים בעניים. ואפילו אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה. והסיבה שלא קנו שביתה בכל המקומות הללו, כי אינם נחים בהם, אלא נעים ונדים, וכל שלא היה קבוע במקומו, לא קנה שם שביתה.

- אבל אין לומר שלא קנו המים שביתה בעניים משום שבלועים בהם, וכמי שאינם בעולם.

כי אם כן, היה אסור לטלטל את מי הגשמים אף במקום שירדו בו, כדין דבר שנוול ביום טוב.

ג. נהרות המושכים ומעיינות הנובעים.

מי נהרות המושכים, ומי מעיינות הנובעים, מאחר שהם נעים ונדים, אפילו אם הם שייכים לאדם

ומביאם בכל תחומו. ואם נתן לאחרים לאחר שמילאם לצורכו, הרי הן כרגליו של הממלא.

ואם היו מי הגשמים הללו סמוכים לעיר, ודעת אנשי העיר עליהם מערב יום טוב, לדברי הכל נעשו כמים של אותה העיר, ומותר להוליכם בכל העיר ואלפיים אמה סביב כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

ב. מי גשמים שירדו ביום טוב עצמו.

מתוך הברייתא יש ללמוד, **שלדברי הכל, מי גשמים שירדו ביום טוב עצמו, לא קנו שביתה כלל, וכל הבא וזוכה בהם, נעשו כמותו, ומביאם בכל תחומו.**

ולדעת חכמים דין זה פשוט, כי מים אלו הפקר הם, וכבר נתבאר, שלדעת חכמים חפצי הפקר אינם קונים שביתה.

ולדעת רבי יוחנן בן נורי חפצי הפקר קונים שביתה במקומם, ואם כן יש לבאר מדוע מים אלו לא קנו שביתה במקום שהיו בו בשעת כניסת שבת.

- ומתחילה רצו לומר, שבאמת לדברי רבי יוחנן בן נורי, לא כל מי גשמים שירדו ביום טוב עצמו שווים הם, ויש חילוק בדבר.

כשמי הגשמים הללו ירדו מעניים שנוצרו ביום טוב עצמו, מאחר שבכניסת יום טוב היו המים באוקיינוס, כדעת רבי אליעזר, האומר, שכל העולם כולו ממי אוקיינוס הוא שותה, קנו המים שביתה באוקיינוס. ומאחר שכשבאו לכאן יצאו מתחומם, אין להוציאם מארבע אמותיהם.

וכשמי הגשמים הללו ירדו מעניים שודאי נוצרו קודם יום טוב, ולכן לא קנו שביתה באוקיינוס, בהם מודה רבי יוחנן בן נורי שלא קנו שביתה

אותם בכל תחומו.

דף מו

פסיקת רבי יהושע בן לוי

בדין קנין שביתה בלא ידיעה

שתי פסיקות פסק רבי יהושע בן לוי, שמהם יש ללמוד האם הלכה כרבי יוחנן בן נורי, שישן וחפצי הפקר קונים שביתה במקומם, ויש להם תחום שבת אלפיים אמה לכל רוח, או שאינם קונים שביתה במקומם, ולכן הישן יש לו ארבע אמותיו בלבד, וחפצי הפקר, כל הזוכה בהם נעשים כמותו, ומהלך בהם בכל תחומו.

א. פסיקה אחת אמר בפירוש על הדין הזה, כדברי רבי יעקב בר אידי משמו, **הלכה כרבי יוחנן בן נורי**.

ב. ופסיקה אחת אמר באופן כללי על הלכות עירובין, **הלכה כדברי המיקל בעירוב**.

וביאר רבי זירא, שאם היה רבי יהושע בן לוי אומר רק את הפסיקה הראשונה, שהלכה כרבי יוחנן בן נורי. היינו למדים מדבריו, שהלכה כרבי יוחנן בן נורי לגמרי, כלומר, גם ישן, וגם חפצי הפקר, קונים שביתה במקומם, ויש להם תחום שבת אלפיים אמה לכל רוח.

ולכן הוצרך לומר את הפסיקה השניה, שהלכה כדברי המיקל בעירוב, ללמד, שרק בדבר שבו מיקל רבי יוחנן בן נורי הלכה כמותו, והישן קנה שביתה, ומהלך אלפיים אמה, ולא רק ארבע אמות. אבל בדבר שבו רבי יוחנן בן נורי מחמיר, אין הלכה כמותו, וחפצי הפקר לא קנו שביתה להלך עימהם אלפיים אמה שלהם, ובכך להגביל

מסוים, ואינם הפקר, אינם קונים שביתה, כי אין להם מקום קבוע לקנות בו שביתה. ולכן לדברי הכל, כל הבא ושואב מהם, נעשו כמותו, ומביאים בכל תחומו.

ד. מי בור פרטי.

בור ששייך ליחיד, כל המים שבבור שייכים לבעליו, ואינם הפקר, ולפיכך דינם כמותו.

ומולכים אותם רק במקום שיכול בעליהם להלך. אם קנה שביתה במקומו, מוליך אותם ממקומו אלפים אמה לכל רוח. ואם עירב לאחת הרוחות, מוליך אותם ממקום עירובו אלפיים אמה לכל רוח. ואם לקח מהם אדם אחר, יכול להוליכם עמו רק בתחום בעלי הבור.

ה. מי בור של אנשי העיר.

בור ששייך לעיר מסוימת, כל המים שבבור שייכים לכל בני העיר, ואינם הפקר, ולפיכך דינם כדין בני העיר.

ומולכים אותם בכל העיר ואלפיים אמה לכל רוח. ואם עירב אחד למערב או למזרח, אין יכול להוציאם עמו חוץ לאלפים של העיר.

ו. מי בור של עולי בבל או מי בור של שבטים.

בור המצוי בדרך שבה עולים בני השבטים מבבל לארץ ישראל, מימיו הפקר לכל, ולפיכך נחלקו בהם רבי יוחנן בן נורי וחכמים.

לדעת רבי יוחנן בן נורי, מאחר שחפצי הפקר קונים שביתה במקומם, קנו המים הללו שביתה במקומם, ואין להוציא אותם משם אלא אלפיים אמה לכל רוח.

ולדעת חכמים, מאחר שחפצי הפקר אינם קונים שביתה במקומם, לא קנו המים הללו שביתה במקומם, וכל הבא וזוכה בהם נעשו כמותו ומביאים

שעירובי חצירות מערבין לאדם אף שלא מדעתו, כי זכות הם לו, וזכין לאדם שלא מדעתו. ואילו עירובי תחומין אין מערבין לו לאדם אלא מדעתו, שמא מפסידים אותו בהם ממקום שרצה להלך לו.

- ולדברי רב אשי הסיבה לכך, שלולא הפסיקה הראשונה, היה מקום לומר, שדברי רבי יהושע בן לוי בפסיקתו השניה, שהלכה כדברי המיקל בעירוב, לא נאמרו על מחלוקת רבי יוחנן בן נורי וחכמים. **כי היה מקום לומר, שלא דיבר רבי יהושע בן לוי אלא בדבר התלוי בשיירי עירובי חצירות** [שהניח עירובי חצירות במקום המשתמר לכמה שבתות, ונתמעט האוכל משיעור שתי סעודות], שבדבר זה יש להקל, **אבל במחלוקת של תחילת עירוב, אין להקל**, ומחלוקת רבי יוחנן בן נורי וחכמים היא כמחלוקת של תחילת העירוב.

וראיה לכך שתחילת העירוב חמור משיירי העירוב, מהדין שיתבאר בעזה"י בפרק חלון, שהמניח עירובי חצירות צריך להניח שיעור מסוים, מזון שתי סעודות לכולם יחד, או כגרוגרת לכל אחד, ואם הניח כשיעור, ונתמעט, אפילו נשאר רק מעט כשר. ולא אמרו לערב חצירות אלא כדי שלא לשכח תורת עירוב מן התינוקות.

אשה שעברו עליה שלוש עונות בלא ראייה

אשה משעה שיצא דם מרחמה, טמאה טומאת נידה או טומאת זיבה, ואפילו עוד לא יצא הדם חוץ לגוף, אלא עומד בתוכה חוץ לפתח הרחם, במקום הנקרא בית החיצון.

ואם כן, כשאשה רואה דם, כגון שיצא הדם חוצה לה, או בדקה בבית החיצון ומצאה דם, יש להסתפק, האם רק עתה יצא הדם מהרחם, ורק עתה נטמאה, או שכבר קודם לכן יצא הדם מהרחם, ונתעכב הדם בתוכה על

את הזוכה בהם, אלא כל הזוכה בהם נעשים כמותו, ומהלך בהם כל תחומו.

ומצד שני, אם היה אומר רק את הפסיקה השניה, שהלכה כדברי המיקל בעירוב, ולא היה מפרש בפסיקתו הראשונה שבכלל זה הלכה כקולתו של רבי יוחנן בן נורי. היה מקום לומר, שבדבר זה אין הלכה כרבי יוחנן בן נורי אפילו במה שמיקל, אלא לגמרי הלכה כחכמים, שישן וחפצי הפקר אינם קונים שביתה.

- לדברי רבי זירא, הסיבה לכך, כי אם רבי יהושע בן לוי לא היה מפרש שהלכה כרבי יוחנן בן נורי בקולתו, היה מקום לומר, שדווקא במחלוקת שווה, כגון יחיד ויחיד או רבים ורבים, אמר רבי יהושע בן לוי שהלכה כדברי המיקל, אבל כשנחלק יחיד עם רבים, אף על פי שהיחיד מיקל, אין הלכה כמותו.

ורבא הקשה על כך, הלא מאחר שדיני עירובין הם מדברי חכמים, סברא פשוטה היא, שיש ללכת בהם אחרי המיקל, גם כשהוא יחיד נגד רבים.

ודברי רבא נדחו, כי מבואר בכמה מקומות, שגם בדינים מדברי חכמים, מסברא אין להקל כדברי היחיד כנגד הרבים, כפי שיתבאר בעזה"י להלן.

- ולדברי רב פפא, הסיבה לכך שלולא הפסיקה הראשונה, היה מקום לומר, שדברי רבי יהושע בן לוי בפסיקתו השניה, שהלכה כדברי המיקל בעירוב, לא נאמרו על מחלוקת רבי יוחנן בן נורי וחכמים. **כי היה מקום לומר, שרבי רבי יהושע בן לוי דיבר רק לעניין עירובי חצירות, שהם קלים יותר, ולכן יש לפסוק בהם כדברי המיקל, אבל בעירובי תחומין הלכה כדברי המחמיר.**

וראיה לכך שעירובי חצירות חמורים מעירובי תחומין, מהדין שיתבאר בעזה"י בפרק חלון,

נחלקו על רבי אלעזר ואחר כך נזכר. ומאחר שרק מחמת כלל זה יש לעשות כחכמים, ולא משום שנפסק כמותם בפירוש, סמך על דעת רבי אלעזר מחמת שעת הדחק.

ולמדנו מדבריו, שאם לא היתה שעת הדחק, ודאי יש לעשות כחכמים שהם מרובים, ולא כדעת היחיד, אף על פי שהוא מיקל, ומחלוקתם היא בדין מדברי חכמים.

ומכאן הוכיח רב פפא, שגם בדבר שהוא מדברי חכמים, אין להקל כדברי היחיד כנגד הרבים, ולא כסברת רבא בקושייתו לעיל.

שמועה קרובה ושמועה רחוקה

מי שמת אחד מקרוביו, נוהג שבעת ימי אבילות, שאסור בהם ברחיצה ובכיבוס בגדים, ושלושים ימי אבילות, שאסור בהם בתספורת ובגיהוץ בגדים.

ולדברי הכל, כן הדין אם שמע על מיתת קרובו רק לאחר כמה ימים, כל שלא עברו שלושים יום מהמיתה, נוהג שבעה ימים ושלושים יום אלו, ומתחיל למנותם מיום ששמע על כך. [וזה דין שמועה קרובה].

ונחלקו חכמים, מה הדין כששמע על מיתת קרובו לאחר שלושים יום ממיתתו [=שמועה רחוקה].

לדעת רבי עקיבא, זה ששמע על מיתת קרובו לאחר שלושים יום ממיתתו, נוהג אבילות יום אחד בלבד.

ולדעת חכמים, גם זה ששמע על מיתת קרובו לאחר שלושים יום ממיתתו, נוהג אבילות של שבעה ושלושים.

ואמר על כך רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, כל

ידי שעיקבוהו כותלי בית הרחם, ואם כן כבר נטמאה קודם לכן.

ומבואר במסכת נידה, שמחמת הספק הזה, כל אשה שרגילה לראות דם, אם ראתה דם, טמאה היא למפרע מעת לעת, וכל טהרות שנגעה בהן מאתמול בשעה הזו טמאות הן.

וכל זה באשה שרגילה לראות דם, כגון שרואה דם בכל שלושים יום, שכן היא הרגילות לראות פעם בשלושים יום.

ולהלן יתבאר בעזה"י, מה הדין כשלא ראתה דם שלוש עונות רצופות, כגון שהיתה רגילה לראות פעם בשלושים יום, ועברו עליה תשעים יום בלא ראייה.

לדעת רבי אלעזר, כל אשה שעברו עליה שלוש עונות רצופות בלא ראייה, הרי היא נחשבת כמסולקת דמים, ולפיכך אם תראה מעתה דם, אין לחוש שמא כבר נטמאה מאתמול, ואין מטמאים טהרות שנגעה בהן אלא מכאן ולהבא.

ולדעת חכמים, כן הדין בזקנה, אבל ילדה [=צעירה], **אפילו אם עברו עליה שלוש עונות בלא ראייה של דם, אינה נחשבת כמסולקת דמים, וכשתראה דם, היא טמאה למפרע מעת לעת, כשאר נשים.**

ומעשה ועשה רבי כרבי אלעזר, וטיהר אף בילדה שעברו עליה שלוש עונות. **ולאחר שנזכר שלא עשה כהוון, אמר, כדאי הוא רבי אלעזר לסמוך עליו בשעת הדחק, שאותה שנה שנת בצורת היתה, והפסד גדול הוא לטמא את הטהרות.**

ומבואר, שוודאי לא נפסקה הלכה בדין זה בפירוש כחכמים, ומתחילה שכח זאת רבי ואחר כך נזכר. כי אם כן, גם בשעת הדחק אין לסמוך על רבי אלעזר.

אלא שהיה צריך לעשות כמו הרבים, מחמת הכלל שיחיד ורבים הלכה כרבים, ומתחילה שכח שרבים

מקום שאתה מוצא יחיד מקל ורבים מחמירים, **כלל שאמר רבי אבא אמר רבי יוחנן :**

הלכה כדברי המחמירים המרובים, חוץ מזו, שאף על פי שרבי עקיבא מקל, וחכמים מחמירים, הלכה כדברי רבי עקיבא.

כלל שלמד רב אסי מתוך הכלל הקודם :

א. כל מקום שנחלקו רבי יוסי ורבי שמעון, הלכה כרבי יוסי.

היוצא מהכללים הללו, שכך הוא סדר ארבעת החכמים הללו, לעניין זה, שכשנחלק הקודם עם המאוחר, ההלכה כמוקדם.

א. רבי יוסי.

ב. רבי יהודה.

ג-ד. רבי שמעון ורבי מאיר. ונסתפקו בגמרא כמי ההלכה כשנחלקו רבי שמעון ורבי מאיר, ועמד הספק בתיקו.

ונחלקו חכמים באיזה אופן יש לסמוך על הכללים הללו, במחלוקת שלא נפסקה בה ההלכה בפירוש.

לדעת רב אסי, כללים אלו נאמרו בפסיקה גמורה, ויש לעשות לכתחילה הלכה למעשה על פיהם. ותוסי' פירשו, שלדעה זו, אי עביד כאידך מהדרינן.

ולדעת רבי חייא בר אבא, אמנם יחיד הבא לשאול כיצד לעשות מטין את ההוראה על פי הכללים הללו, אבל אין לדורשם ברבים.

ותוסי' פירשו, שלדעה זו אורויי נמי אורינן, ואם בא למיעבד עובדא כאידך, מחינן בידיה, ומיהו אי עביד עובדא לא מהדרינן.

ולדעת רבי יוסי ברבי חנינא, לא נאמרו כללים אלו אלא לומר שכן נראים הדברים אבל אין לסמוך עליהם להורות על פיהם. ומכל מקום, אם עשה אדם על פיהם, אין מחזירים את הדבר.

וטעמו של רבי יוחנן, כדברי שמואל, שבהלכות אבילות, לעולם הלכה כדברי המיקל.

ומכאן הוכיח רב מרשיא לרבא, שלא כסברתו לעיל שבמחלוקת בדברי חכמים לעולם יש לעשות כדברי המיקל אף כשהוא מיקל נגד רבים. שכן מבואר, שדווקא משום שנחלקו בהלכות אבילות, פסק רבי יוחנן כרבי עקיבא, שהקל נגד רבים. אבל בשאר הלכות, גם הלכות מדברי חכמים, אין לעשות כדברי היחיד המקל נגד רבים.

כללי פסק ההלכה במחלוקות חכמים

כללים שאמרו רבי יעקב ורבי זריקא :

א. כל מקום שנחלק רבי עקיבא עם חבריו, הלכה כרבי עקיבא מחבירו. אבל אם נחלק עם הרבים אין הלכה כמותו.

ב. כל מקום שנחלק רבי יוסי, אפילו עם חבריו, שהוא יחיד והם רבים, הלכה כרבי יוסי מחבירו.

ג. כל מקום שנחלק רבי עם חבריו, הלכה כרבי מחבירו. אבל אם נחלק עם הרבים אין הלכה כמותו.

כללים שאמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן :

א. כל מקום שנחלקו רבי מאיר ורבי יהודה, הלכה כרבי יהודה.

ב. כל מקום שנחלקו רבי יהודה ורבי יוסי, הלכה כרבי יוסי.

ג. וכל שכן שכל מקום שנחלקו רבי מאיר ורבי יוסי, הלכה כרבי יוסי.

בה רבים, ונתמעטו בני העיר עד שאין ששים רבוא עוברים ברחובותיה, שבכך בטל ממנה רשות הרבים, ונעשית ראויה לעירוב, אף שמעיקר הדין ניתן לערב את כולה יחד, אין מערבים את כולה יחד.

ונחלקו רבי יהודה ורבי שמעון, כמה ישייר חוץ לעירוב, ויוכל לערב את כל שאר העיר יחד.

לדעת רבי יהודה, עליו להשאיר מחוץ לעירוב חמישים דיירים.

ולדעת רבי שמעון, די בכך אם ישאיר חוץ לעירוב שלוש חצירות שבכל אחת שני בתיים.

ואמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כרבי שמעון.

ואף על פי כן אין בכך לבטל את הכלל האמור לעיל, שכשנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה.

כי הכלל הזה אמור רק במקום שלא נפסקה ההלכה בפירוש, אבל כשנפסקה בפירוש, ההלכה כפי מה שנפסק.

ואפשר גם, שדווקא לדעת רב, הלכה כרבי שמעון, שהוא זה שפסק כמותו. אבל לדעת רבי יוחנן, ההלכה בזה כרבי יהודה. ויל"ע בדבר.

מי שלא עירב עם בני החצר ואינו בביתו

עירוב חצירות מועיל להתיר טלטול מהחצר לבתים, רק כשנתערבו כל בני החצר יחד, ונעשו הכל כרשות אחת.

אבל אם אחד מהם לא עירב עימהם, הוא אוסר עליהם, כי אף שכל השאר נחשבים כאחד, גם הוא נחשב כאחד, וחצר שיש בה שנים שלא עירבו יחד, אין מטלטלים בה מהבתים לחצר.

ותוסי פירשו, שלדעה זו, מורין, ואי בעי למעבד כאידך, לא מחינן בידיה.

ומסקנת הגמרא, שלדברי רב משרשיא, כל הכללים הללו הם כדעת רבי יוחנן. ורב חולק על כך, ואומר, שבכל מקום ההלכה כמי שמסתבר טעמו יותר.

וגם לדעת רבי יוחנן, הכללים הללו אמורים במחלוקת שלא נפסק בה בפירוש באופן אחר, אבל אם נפסק בה בפירוש באופן אחר, ההלכה כפי שנפסק בה בפירוש.

פסק ההלכה לעניין שלוש חצירות

דין שלוש חצירות הפתוחות זו לזו ופתוחות לרשות הרבים, שנחלקו בו רבי שמעון ורבי יהודה, יתבאר בעזה"י בדף מ"ח.

ומבואר בסוגייתנו, שאף שבדין זה פסק רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כרבי שמעון, אין בכך לבטל את הכלל האמור לעיל, שכשנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה.

כי הכלל הזה אמור רק במקום שלא נפסקה ההלכה בפירוש, אבל כשנפסקה בפירוש, ההלכה כפי מה שנפסק.

ואפשר גם, שדווקא לדעת רב, הלכה כרבי שמעון, שהוא זה שפסק כמותו. אבל לדעת רבי יוחנן, ההלכה בזה כרבי יהודה. ויל"ע בדבר.

דף מז

עירוב עיר של רבים ונעשית של יחיד

בפרק כיצד מעברין יתבאר בעזה"י, שער שהיו

ונחלקו חכמים מה הדין אם אותו אחד שלא עירב אינו בביתו.
ואפשר גם, שדווקא לדעת רב, הלכה כרבי שמעון, שהוא זה שפסק כמותו. אבל לדעת רבי יוחנן, ההלכה בזה כרבי יהודה. ויל"ע בדבר.

ונחלקו חכמים מה הדין אם אותו אחד שלא עירב אינו בביתו.

לערב ברגליו

בדף מ"ט יתבאר בעזה"י, שנחלקו חכמים מי קונה שביתה בדרך, במקום שהוא נמצא בו, אף בלא שיהא לו פת.

לדעת רבי מאיר, כל שיש לו בית בחצר, **אפילו** אינו בביתו אלא **בעיר אחרת**, ואינו יכול לחזור לביתו בשבת, אין בכך כלום, והרי הוא **אוסר** את הטלטול על שאר בני החצר, כאילו הוא בביתו.

לדעת רבי מאיר, רק עני, כלומר מי שמהלך בדרך ואין עמו פת, קונה שביתה במקומו אף בלא פת, אבל מי שיש לו פת, צריך להניח פת לעירובו.

ולדעת רבי יהודה, כל שיצא מביתו לעיר אחרת, **אפילו אם יש לו אפשרות לחזור** כגון נוכרי, מאחר שעתה הוא בעיר אחרת, הסיח דעתו מביתו לשבת זו, וביתו נחשב כבית שאין בו דוירים, ואינו אוסר על שאר בני חצר את הטלטול.

ולדעת רבי יהודה, גם עני שאין לו פת, וגם עשיר היושב בביתו, אם רוצה להניח עירובי תחומין, יכול לצאת ברגליו למקום שרוצה לקנות בו שביתה, ומועיל לו, אלא שאם לא ירצה לטרוח, יוכל לשלוח לשם פת על ידי שלוחו, ועל ידה לקנות שם שביתה.

ולדעת רבי יוסי, אם יש לו אפשרות לחזור כגון נוכרי, אף על פי שהוא בעיר אחרת, לא הסיח דעתו מביתו, והרי זה אוסר. ואם אין לו אפשרות לחזור כגון ישראל, הסיח דעתו מביתו לשבת זו, וביתו נחשב כבית שאין בו דוירים, ואינו אוסר על שאר בני חצר את הטלטול.

וכשרב שמע את רב חייה בר אשי שונה משנה זאת לחייה בנו של רב, ואומר בה את דברי רבי יהודה, אמר לו רב, בסיום דבריך אמור שהלכה כרבי יהודה.

ולדעת רבי שמעון, כל שיצא מביתו, **אפילו אם הוא באותה העיר**, ויכול לחזור, כגון שהלך לשבות אצל בתו, מאחר שאין דעתו לחזור, הסיח דעתו מביתו לשבת זו, וביתו נחשב כבית שאין בו דוירים, ואינו אוסר על שאר בני חצר את הטלטול.

והסיבה שאמר רב בפירוש שהלכה כרבי יהודה, ולא סמך על הכלל המבואר לעיל, שבמחלוקת רבי יהודה ורבי מאיר הלכה כרבי יהודה, כי רב אינו מסכים עם הכלל הזה, ורק במקום שפירשו שהלכה כרבי יהודה, הלכה כמותו.

ואמר רב חמא בר גוריא אמר רב הלכה כרבי שמעון.

ואף על פי כן אין בכך לבטל את הכלל האמור לעיל, שכשנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון הלכה כרבי יהודה.

לא תחלוץ ולא תתייבם בתוך שלשה חדשים

אשה שמת בעלה בלא בנים, זקוקה לאחי בעלה לחליצה או ליבום.

כי הכלל הזה אמור רק במקום שלא נפסקה ההלכה בפירוש, אבל כשנפסקה בפירוש, ההלכה כפי מה שנפסק.

ומבואר במסכת יבמות, שלא תחלוץ ולא תתייבם

מן הנישואין, ובאה להינשא לבעלה השני.

אבל אם היתה מאורסת בלבד לבעלה הראשון, ודאי לא נתעברה ממנו, ומותרת להינשא לשני מיד.

אלא אם כן היו ביהודה, ששם היו רגילים לייחד החתן עם ארוסתו, ומאחר שלבו גס בה, יש לחוש שנתעברה ממנו בעודה ארוסה, ולכן לא תינשא לאחר מיד, אף על פי שיצאה מהאירוסין.

ואם היתה נשואה לראשון, דווקא להינשא לשני אסורה מיד, אבל מותרת להתארס לשני מיד, ותינשא לו לאחר שלושה חודשים.

ולכאורה גם בזה אין הדין כן ביהודה, כי יש לחוש שתתעבר מהשני, אף על פי שהיא ארוסתו בלבד.

ב. דעת רבי יוסי.

אף על פי שאמת הוא, שאם היתה מאורסת בלבד לבעלה הראשון, אין לחוש אם תינשא לשני מיד, מכל מקום, מאחר שזו שהיתה נשואה לראשון, אסורה להינשא לשני מיד, אמרו חכמים, שגם זו שהיתה מאורסת לראשון, לא תינשא לשני מיד.

אבל להיתארס לשני היא מותרת מיד, ואפילו אם היתה נשואה לראשון, כי על אירוסין לשני לא גזרו.

ומכל מקום גם בזה יש חילוק בין זו שיצאה מבעלה הראשון בגט, שהיא מותרת להיתארס לשני מיד, לבין זו שיצאה מבעלה הראשון במיתתו, שאינה מותרת להיתארס לשני, אלא אחר תום ימי אבלה.

ג. דעת רבי מאיר.

אף שאמת הוא, שאין מקום להסתפק של מי הוולד אלא כשהיתה נשואה לראשון ונישאת מיד לשני. מכל מקום, מחמת האיסור הזה, גזרו

בתוך שלושה חדשים למיתת בעלה, כי כל שלושה חדשים ראשונים של הריון אין העובר ניכר, ויש לחוש שמא נתעברה מבעלה קודם מותו, ועדיין לא ניכר.

ואם היא מעוברת, אינה יכולה לחלוץ, כי חליצת מעוברת אינה חליצה.

וכמו כן אם היא מעוברת, אינה יכולה להתייבם, כי אם יש לה וולד מבעלה, אינה זקוקה לאחי בעלה, וממילא אסורה לו באיסור אשת אח שיש בו כרת.

אבל לאחר שלשה חודשים, שניכר בה שאינה מעוברת, או תחלוץ או תתייבם.

המתנת שלושה חודשים

בין בעל ראשון לבעל שני

אשה שיצאה מבעלה הראשון, בין בגט ובין במיתתו, וכגון שיש לו בנים, ואינה זקוקה ליבום, אסורה להינשא לבעל שני, עד שיעברו שלושה חודשים מיציאתה.

כי כל שלושה חדשים ראשונים של הריון אין העובר ניכר, ויש לחוש שמא נתעברה מבעלה קודם יציאתה ממנו, ועדיין לא ניכר.

ואם תינשא מיד לבעל שני, ותלד לאחר שבעה חודשים, לא ידעו אם הוולד בנו של בעל ראשון, ונולד לתשעה חודשים של הריון, או שהוא בנו של בעל שני, ונולד לששה חודשים של הריון.

א. דעת רבי יהודה.

מאחר שהסיבה להמתנה בין בעל ראשון לבעל שני היא כדי שלא תלד בן שיש להסתפק בו אם הוא בנו של ראשון או בנו של שני, צריך להמתין רק כשיש חשש כזה, כלומר כשיצאה מבעלה הראשון

חג של גוים ולקנות מהם בהמה ועבדים ושפחות [שמכניסים לקדושה], בתים שדות וכרמים [ששקונה מהם ממעיטם. אי נמי משום ישוב ארץ ישראל].

וכשקונה מהם את הדברים הללו מותר לו לכתוב ולהעלות את השטר בערכאות שלהן [=לפני דייניהן לחתום], אף על פי שיש להם תפארת בכך, שישאל בא אליהם, ויש לחוש שילכו להודות על כך לעבודה זרה.

והטעם שהדבר מותר, מפני שבכך הוא מציל את קניינו מידם, שלא יוכלו להכחישו.

דברים שבעבורם התירו לכהן טומאה מדרבנן

חכמים גזרו טומאה על ארץ העמים ועל בית הפרס, וטומאות אלו הם מחמת ספק טומאות מת. ולכן, כהנים אסורים להיטמא בטומאות אלו.

אולם לצורך הדברים הבאים, התירו להם חכמים טומאות אלו, שאינן אלא מדבריהם:

א. להציל ממון מהגוי.

כהן שיש לו דין ודברים עם גוי, וכדי לדון עמו על כך, צריך לעבור בארץ העמים ובבית הפרס, התירו לו חכמים להיטמא בהם, כדי שיוכל ללכת לדון עם הגוי, ולהציל הממון מידו.

ב. ללמוד תורה.

לדעת רבי יהודה, רק לכהן שאינו מוצא ללמוד תורה בארץ ישראל, מותר לו לצאת לחו"ל להיטמא בטומאת ארץ העמים כדי ללמוד תורה.

ולדעת רבי יוסי, כהן שרוצה לצאת ללמוד תורה בחו"ל, רשאי, אף על פי שיש בארץ רב המלמד, כי יתכן שאצל הרב שבחו"ל יצליח בלימודו יותר, לפי שלא מן הכלל זוכה אדם ללמוד, שיש רב

חכמים שבכל אופן ובכל מצב תמתין האשה שלושה חדשים בין בעל ראשון לבעל שני, ואפילו ברור כשמש שלא יבואו לידי ספק אם הוולד של ראשון או של שני.

ולכן, אפילו מי שהיתה מאורסת בלבד לבעלה הראשון, לא תתארס מיד עם בעל שני, אלא תמתין שלושה חדשים.

וכן הדין אם כשהיתה תחת בעלה הראשון היתה רדופה לילך לבית אביה בעיר אחרת ולא היתה עם בעלה, או שהיתה בכעס עם בעלה, או שהיה בעלה זקן, או חולה, או שהיתה היא חולה ואינה מקבלת טורח תשמיש, או עקרה מחמת מזל, שכבר נישאת לשלשה בני אדם ולא ילדה להן, והוחזקה עקרה, או זקנה, או קטנה, או איילונית ממעי אמה, או שאינה ראויה לילד מחמת משקה סם, או שהיה בעלה חבוש בבית האסורים, או שהפילה לאחר מיתת בעלה, אף שבכל אלו בוודאי אינה מעוברת ממנו, צריכה להמתין שלשה חדשים.

ופעם אחת כשרבי אלעזר לא נכנס לבית המדרש, מצאו לרבי אסי, ושאלו, מה אמרו בבית המדרש, ואמר לו, שרבי יוחנן פסק במחלוקת הזו, שהלכה כרבי יוסי.

ואף על פי שכבר לימד רבי יוחנן, שכל מקום שנחלק רבי יוסי עם רבי מאיר או עם רבי יהודה הלכה כרבי יוסי, הוצרך לפרש שגם במחלוקת זו הלכה כרבי יוסי, להודיע שאינו מסכים עם רב נחמן אמר שמואל, שפסק הלכה כרבי מאיר בגזרותיו בכל מקום.

לקנות מנוכרים ביריד

ולהעלות השטר בערכאותיהם

מותר ללכת ליריד של נכרים, הוא שוק הנקבע ליום

מבואר בברייתא, שלדברי רבי שמעון בן אלעזר, **כלי נוכרי וכלי הפקר שווים**, **שקונים שביטה במקומם**.

ועל כרחק ברייתא זו היא כדעת רבי יוחנן בן נורי, האומר, שחפצי הפקר קונים שביטה במקומם, ומבואר בה שגם חפצי נוכרי קונים שביטה במקומם.

ב. דעת חכמים.

כבר נתבאר, שלדעת חכמים, חפצי הפקר אינם קונים שביטה במקומם, וכשישראל זוכה בהם, הם נעשים כמותו, ומהלך עימהם בכל תחומו.

- **לדברי רב יהודה אמר שמואל**, גם **חפצי נוכרי דינם כחפצי הפקר**, ואין קונים שביטה במקומם, וכשישראל זוכה בהם, הם נעשים כמותו, ומהלך עימהם בכל תחומו.

ואף שלכאורה דין פשוט הוא, שהרי לדעת חכמים, אפילו חפצי הפקר שאין להם בעלים, דינם כן, וכל שכן חפצי נוכרי, שיש להם בעלים יש להם להיות כבעליהם שלא קנו שביטה.

והסיבה שהוצרך שמואל לפרש זאת, כדי להוציא מסברת החולקים עליו להלן.

- **ולדברי רב חייה בר אבין אמר רבי יוחנן**, שהלכה כמותו, **חפצי נכרי קונים שביטה**.

ואף שהסברא אומרת שלא יקנו שביטה, כי יש להם להיות כבעליהם שאינם בני שביטה, מכל מקום, **כדי שלא יטעו ביניהם לבין חפצי ישראל**, ויאמרו שכשם שחפצי נוכרי אינם קונים שביטה כך חפצי ישראל אינם קונים שביטה, לפיכך גזרו, שכל חפצים שיש להם בעלים, קונים שביטה, ורק חפצי הפקר אינם קונים שביטה.

שמשנתו סדורה בפיו, ושונה לתלמידיו דרך קצרה. ומעשה ביוסף הכהן, שהלך אצל רבו לצידין לחוצה לארץ ללמוד תורה.

ואמר רבי יוחנן שהלכה כרבי יוסי.

ואף על פי שכבר לימד רבי יוחנן, שכל מקום שנחלק רבי יוסי עם רבי יהודה הלכה כרבי יוסי, הוצרך לפרש שגם במחלוקת זו הלכה כרבי יוסי, להודיע, שהכלל הזה שהלכה כרבי יוסי, אינו אמור רק על מה שנחלקו במשניות, אלא גם על מה שנחלקו בברייתות, ואין לחוש, שמא הברייתות אינן מדויקות, והחליפו בהן את דברי החכמים.

ג. לשאת אשה.

כלומר בשביל לשאת בה אשה מותר לכהן לצאת לחוצה לארץ ולהיטמא בה.

חפצי נכרי

א. דעת רבי יוחנן בן נורי.

נתבאר, שלדעת רבי יוחנן בן נורי, חפצי הפקר קונים שביטה במקומם, ואין להוליקם אלא באלפיים אמה שסביבותיהם.

ומתחילה אמרו, שלדברי רב יהודה אמר שמואל, מודה רבי יוחנן בן נורי, שדווקא חפצי הפקר שאין להם בעלים קונים שביטה במקומם. אבל חפצי נוכרי, מאחר שיש להם בעלים, הרי הם כבעליהם, ומאחר שנוכרי אינו בר שביטה, גם לחפציו אין שביטה. וכשישראל מקבל אותם מהנוכרי, הם נעשים כאותו ישראל, ומהלך עימהם בכל תחומו, ואם באו מחוץ לתחום לתוך העיר, מותר להוליקם לכל רוח.

אולם מהברייתא הוכיחו שאין הדבר כן, שכן

חפצי הפקר שבתחום העיר

נתבאר שלדעת רבי יוחנן בן נורי חפצי הפקר קונים שבתה ויש להם אלפיים אמה לכל רוח.

- לפירוש הראשון בתוס', החפצים הקונים שבתה, לעולם יש להם אלפיים אמה ממקומם שלהם, בין היו חוץ לתחום העיר, ובין היו בתוך תחום העיר, ואינם נעשים כחפצי העיר להיות להם אלפיים אמה של תחום העיר.

- ולפירוש השני בתוס', חפצי הפקר הקונים שבתה בתחום העיר, נעשים כחפצי העיר, ויש להם את כל תחום העיר.

הנהו דכרי דאתו למברכתא

מחוזא ומברכתא שתי עיירות סמוכות, שביניהן פחות מארבעת אלפים אמה, והיו נותנים עירובי תחומין באמצע, לקנות שם שבתה, להיות מותרים ללכת מזו לזו.

ופעם אחת ארע, שהביאו נוכרים אילים למברכתא מחוץ לתחום מברכתא.

והנה, בני מברכתא, ודאי מותרים לקנות את האילים הללו, ולהולכים לביתם בכל העיר, כי אפילו אם קנו אותן בהמות שבתה חוץ לתחום מברכתא, ונמצא שכשהביאום למברכתא יצאו חוץ לתחומן, הלא היוצא חוץ לתחומן, וניתן במקום מוקף מחיצות, מהלך בכל אותו מקום, כדעת רבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה בדף מ"ב.

ואם כן, בני מברכתא ודאי היו יכולים לקנות מהבהמות הללו, ולהביאם לביתם.

אבל לעניין הולכתם למחוזא, הדבר תלוי במחלוקת שמואל ורבי יוחנן המבוארת לעיל, אם לדעת חכמים חפצי נוכרי קונים שבתה במקומם.

לדברי שמואל, האומר, שחפצי נוכרי אינם קונים

שבתה, נמצא שבשעה שקונים ממנו את הבהמות, הן נעשות כישראל שקנה אותן, ואם כן, אפילו בני מחוזא יכולים להוליך את הבהמה לביתם, כי גם הם עצמם רשאים ללכת למחוזא.

ולדברי רבי יוחנן, האומר, שחפצי נוכרי קונים שבתה במקומם, נמצא שכשבאו הבהמות למברכתא יצאו חוץ לתחומן, ואין להם היתר אלא בתוך מברכתא, אבל למחוזא שחוצה לה אין להולכים.

- ומתחילה הורה רבא כשמואל, והתיר גם לבני מחוזא להוליך עימם מהבהמות הללו לביתם שבמחוזא.

ורבינא הקשה לו, הלא במקום שנחלקו שמואל ורבי יוחנן הלכה כרבי יוחנן.

- ולפיכך חזר בו רבא, והורה כרבי יוחנן, ולא התיר להוליך את הבהמות אלא בתוך מברכתא.

דף מח

חרם שבין תחומי שבת

כשיש מקווה מים בין שני תחומי שבת, כגון שהיו שתי עיירות רחוקות זו מזו ארבעת אלפים אמה, ומאחר שכל עיר תחומה אלפיים אמה, נמצא שחצי המרחק ביניהם תחומה של זו, וחצי המרחק ביניהם תחומה של זו.

אם יש שם ביניהן מקווה מים, שחלקו בתחום העיר הזו, וחלקו בתחום העיר הזו, כך דינו.

א. כשאותו מקווה מים אינו מים מכונסים, אלא נהר או מעיין שיש בו זרימה של מים.

לדברי הכל לא קנו המים שבתה במקומם, כי

המחיצה.

כי קולא זו הקלו חכמים במים, לחשוב את המים חלוקים על ידי מחיצה, אף על פי שבאמת הם מתערבים, כמו מחיצה תלויה, שאינה מגיעה עד הקרקעית, והמים מתערבים תחתיה.

לשון חרם

רש"י מפרש, שהחרם האמור בסוגיה, הוא מלשון **מצודה** ומלכודת, כמו "וימוצא אָני מר מפְּנוֹת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר היא **מְצוּדִים וְחַרְמִים** לְבַה אֲסוּרִים דְּיָה טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹקִים וְיִמְלֹט מִמֶּנָּה וְחוּטָא וְלָכַד בָּהּ" (קהלת ז' כ"ו). וכן, "עַל כֵּן יִזְבַּח לְחַרְמוֹ וַיִּקְטֹר לְמִקְמָתוֹ כִּי בָהֶמָּה שָׁמֹן חֵלְקוֹ וּמִצָּכְלוּ בְּרָאָה" (חבוקוק א' ט"ז).

ובסוגייתנו כשרצו להזכיר מקום מים שבין שני תחומין נקטו חרם שבין שני תחומין, **והכוונה לגדר קנים שבמים**, שבין שני התחומין, **שבה הדגים נלכדים**.

ורבינו תם מפרש, שהחרם האמור בסוגיה הוא **בור של מים**, מלשון "וְהַחֲרִים ה' אֶת לְשׁוֹן יָם מִצְרַיִם וְהִנִּיף הָיָה עַל הַיָּם וְהָיָה וְהָפָהוּ לְשִׁבְעָה יָמִים וְהָדְרִיךְ בְּעֵלְמִים" (ישעיה י"א ט"ו), שכשמעלה הים שרטון, ומתייבש, נשארים בורות מלאים מים, והם קרויים חרמים. וכן פירש ר"ח שחרם לשון חריץ.

מקומו של אדם ארבע אמות

ונבאר, שלדעת חכמים, מי שישן בדרך בשעת כניסת שבת, מאחר שלא ידע שהוא צריך לקנות שם שביטה באותה שעה, לא קנה לו שביטה להיות לו תחום שבת אלפיים אמה לכל צד.

ומאחר שאין לו תחום שבת עליו להישאר במקומו, כמו שנאמר, "רָאָה כִּי ה' נָתַן לְקַם הַשֶּׁבֶת עַל כֵּן הוּא נָתַן לְקַם בְּיָוִם הַשְּׁשִׁי לְקַם יוֹמִים שְׁבוּ אִישׁ תַּחְתּוֹתָיו אֶל

בכניסת שבת לא היו קבועים במקום אחד, וכל **הממלא מהם, נעשים כמותו**, להיות מותרים בכל תחומו.

ב. וכשאותו מקווה מים הוא מקווה של מים מכונסים העומדים במקומם.

לדעת חכמים, האומרים, **שנכסי הפקר אינם קונים שביטה במקומם, גם מים אלו לא קנו שביטה במקומם, וכל הממלא מהם, נעשים כמותו**, להיות מותרים בכל תחומו.

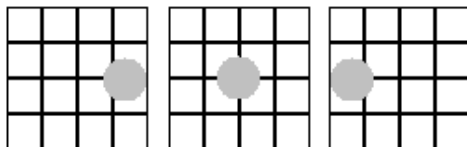
ולדעת רבי יוחנן בן נורי, האומר, **שחפצי הפקר קונים שביטה במקומם, המים שבתחום עיר זו, קנו שביטה להיות בתחום אותה העיר, והמים שבתחום עיר זו, קנו שביטה להיות בתחום אותה העיר**.

שכל מה שבתוך תחום העיר, אין קונה שביטה במקומו, להיות לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח, אלא נגרר אחרי העיר, ואם הוא בסוף התחום, אין יכול לזוז משם ולחוץ.

ומאחר שמי שני התחומים מתערבים זה בזה, אין אחד מבני התחומים הללו מותר לשתות מהם, שמא שותה ממים של תחום העיר האחרת.

- **ולדעת הברייתא ששנה רבי חייא, כדי שיהיו בני העיירות מותרים לשתות מהמים הללו, עליהם לעשות מחיצה של ברזל בתוך המים, בגבול שבין שני התחומין, ועל ידה יהיו מותרים לשתות מהמים של צד תחומם**.

- **ורבי יוסי ברבי חנינא חייך על הדברים הללו ששנה רבי חייא, ובטלם, משום שלדעתו אין צורך במחיצת ברזל, ואפילו מחיצת קנים מועילה להתיר את שתיית המים, לחלק את המים בין שני התחומין, ואף על פי שהמים מתערבים דרך**

יצא איש מקומו ביום השביעי" (שמות ט"ז כ"ט).

והכוונה לכך שלא יצא מארבע אמותיו, שזהו שיעור מקומו של אדם, כפי שיתבאר בעזה"י בהמשך. ונחלקו חכמים בדבר זה.

שיעור ארבע אמות של מקומו

דבר נוסף שנחלקו בו חכמים, האם אותן ארבע אמות שקונה בהן שביטה הן אמות גדולות או אמות מצומצמות.

לדעת רבי מאיר, מקומו של אדם הוא ארבע אמות, כי אורך גופו שלוש אמות, ואמה נוספת לפשוט ידיו ורגליו, ושיעור זה הוא שיעור ארבע **אמות גדולות**, כי פישוט ידים ורגלים הוא יותר מאמה.

ולדעת רבי יהודה, מקומו של אדם הוא ארבע אמות, כי אורך גופו שלוש אמות, ואמה נוספת כדי שיטול חפץ מתחת רגליו, ויניח תחת ראשו, ושיעור זה הוא שיעור ארבע **אמות מצומצמות**.

ולהלן יתבאר בעזה"י, **שלדברי רב פפא, האמות שנאמרו לעניין מקומו של אדם, שיעורן לכל אדם כפי מידתו שלו.**

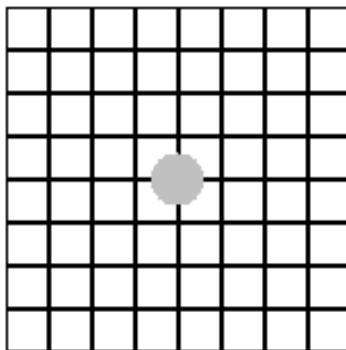
אי דייקנן כולא האי לא הוה תנינן

רב משרשיא אמר לבנו, שכשיכנס ללמוד לפני רב פפא, ישאל ממנו את השאלה הבאה:

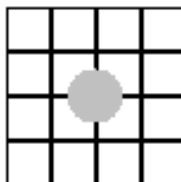
ארבע אמות שאמרו, כל אחד יש לו אמה לפי מידת עצמו, ומי שהוא ארוך יותר, יהא לו יותר, או שכל בני אדם יש להם מידה שווה, של ארבע אמות בינוניות, שכל אמה ששה טפחים בינוניים.

והוסיף רב משרשיא ואמר לבנו:

א. לדעת רבי מאיר [הוא תנא קמא של משנתנו], ארבע אמות שאמרו, הכוונה לכל צד, כלומר יש לו ממקומו **ארבע אמות לכל צד**, שיכול להלך בהן, ונמצא שמקום הילוכו הוא שמונה אמות על שמונה אמות.

ב. ולדעת רבי אליעזר, יש לו **שתי אמות לכל צד**, וכשמהלך לכל צד שתי אמות, נמצא שיש לו **ארבע אמות על ארבע אמות**.

ג. ולדעת רבי יהודה, אמנם יש לו **רק ארבע אמות על ארבע אמות**, אבל יכול הוא לבחור אם יהיו אותן ארבע אמות סביבו והוא באמצעם, או שיהיה מצידו, שאם ירצה, ילך ארבע אמות לצד אחד, ויהיו אלו ארבע אמותיו.

מקומו של אדם, אבל לדברי הכל, המעביר **ארבע אמות ממש** ברשות הרבים, מתחייב, וגם רבי מאיר מודה, שבזה אין השיעור שמונה אמות אלא ארבע בלבד.

לא יוציא חפציו מארבע אמותיו

נתבאר שלדעת חכמים, מי שישן בדרך בשעת כניסת שבת, יש לו רק ארבע אמות לכל רוח.

ומבואר במשנתנו, שכשם שהוא אסור לצאת מאותן ארבע אמות כך אסור לו להוציא את כליו מאותן ארבע אמות.

מתחילה פירש רש"י, שהסיבה לכך, **כי חפצי אדם הרי הם כמותו**, וכשם שלו אסור לצאת מארבע אמותיו, כך אסור להוציא חפציו מארבע אמותיו.

ושוב פירש רש"י, שהסיבה לכך, **כי החשיבו לו חכמים את ארבע אמותיו כאילו הן רשות היחיד אצלו**, ולכן אסור לו להוציא חפצים מתוכם חוצה להם לרשות הרבים.

ועיין במפרשים בדף מ"ה, האם שני פירושים יש כאן, או שהכל פירוש אחד.

היו שנים או שלושה

נתבאר שלדעת חכמים, מי שישן בדרך בשעת כניסת שבת, יש לו רק ארבע אמות לכל רוח, וכשם שהוא אסור לצאת מהן, כך אסור לו להוציא את חפציו מתוכם.

עוד מבואר במשנתנו, שאם היו שני בני אדם שיש להם ארבע אמות, ומקצת מאמותיו של זה מובלעות בתוך של זה, כגון שהיו רחוקים זה מזה שש אמות, שיש לכל אחד ארבע אמות לצד חבירו, ונמצאו שתי אמות אמצעיות של שניהם.

אם יאמר לך רב פפא שכל בני אדם יש להם מידה שווה, שאל ממנו, מה יהא עם אדם גדול כעוג מלך הבשן, הרי לא יתכן שיהיה מקומו ארבע אמות בינוניות.

ואם יאמר לך, שכל אדם יש לו ארבע אמות לפי מידת עצמו, שאל ממנו, אם כן, מדוע לא נשנה שיעור ארבע אמות זה במסכת כלים עם שאר הדברים ששיעורם משתנה לכל אדם כפי מה שהוא, והם מבוארים לעיל בדף ל'.

כשבא לפני רב פפא, קודם שענה לו רב פפא על שאלתו אמר לו, אי דייקינן כולא האי לא הוה תנינן, כלומר אם היינו מדקדקים כל כך בכל הש"ס, לא היינו מצליחים לתרץ את כל הדקדוקים, ולא היינו שונים.

ולעניין שאלתו ענה לו, שאמנם רוב בני אדם נותנים להם ארבע אמות כפי מידתם, וכך עוג מלך הבשן יש לו די מקום בארבע אמותיו.

אבל מי שאמתו קטנה באופן יחסי ממידת גופו, כגון שגופו בינוני ואמתו קצרה, זה אין לו ארבע אמות כפי מידת אמתו, אלא ארבע אמות בינוניות כפי מידת גופו.

ולכן לא נשנה דין זה עם שאר דברים שהמידה האמורה בהם משתנה לכל אדם כמידתו, כי פעמים אין המידה כפי שיעור אמתו שלו.

טלטול ארבע אמות ברשות הרבים

נתבאר שנחלקו חכמים בשיעור ארבע אמות שנחשבות מקומו של אדם, שלדעת רבי מאיר הכוונה לארבע אמות לכל צד, ונמצא שמותר לו להלך שמונה אמות, ולדעת שאר החכמים הכוונה לארבע אמות ממש.

ואמר רבא, שהחכמים הללו נחלקו רק לעניין

עירוב חצרות

כבר נתבאר, שאף שמדין תורה מותר לטלטל מרשות היחיד של זה לרשות היחיד של זה, כי שתיהן רשות היחיד, מכל מקום אסרו זאת חכמים, שמא יבואו לטלטל מרשות היחיד לרשות הרבים, ורק על ידי עירוב התירו לטלטל מרשות היחיד של זה לרשות היחיד של זה.

ומהטעם הזה, **חצר שיש בה מספר בתים, שכל אחד שייך לאדם אחר, טעונה עירוב כדי להתיר את הטלטול מהחצר לבתים**, כי הבתים, כל אחד רשות לעצמו, והחצר רשות לכולם, והמטלטל מהבית לחצר הרי הוא מטלטל מרשות היחיד של זה לרשות היחיד של אלו.

והעירוב שעל ידו הטלטול הזה מותר, הוא, **שיתנו כל בני החצר מזון שתי סעודות בבית אחד, ובכך יחשבו כולם בני אותו בית**, וכאילו יש בחצר הזו בית אחד, ומאחר שהבית והחצר שניהם שווים, שהם רשות כולם, מותר לטלטל מזה לזה.

נתינת עירוב בשני כלים

לדעת בית שמאי, העירוב שאוספים מבני חצר לתת אותו באחד מבתי החצר, יש לתת אותו בכלי אחד, ואם נתנו אותו בשני כלים **אינו עירוב**.

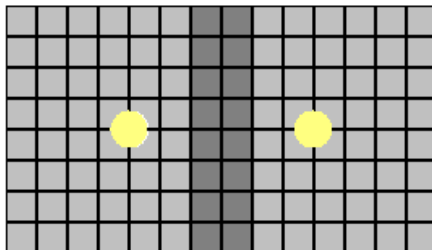
ולדעת בית הלל, העירוב **כשר** גם אם ניתן בשני כלים, ובלבד שינתן כולו בבית אחד.

שלוש חצירות זו בצד זה

פתוחות זו לזו ולרשות הרבים

כשם שכל בני החצר יכולים להניח עירוב לצרפם יחד בבית אחד, כך הדין כשהיו שתי חצירות ופתח

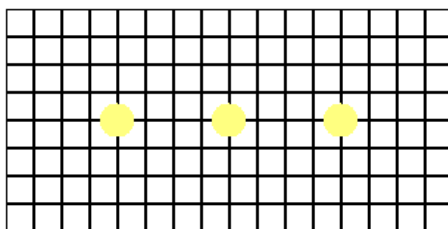
מותר לשניהם להשתמש באמות המשותפות, ואין לחוש שמתוך כך שמשתמשים שם ביחד, יבואו להשתמש יחד גם באמות המיוחדות לכל אחד לבדו, ונמצאו מוציאים מחוץ לארבע אמותיהם.

וכמו כן, אם היו שלושה בני אדם שיש להם ארבע אמות, שני החיצונים רחוקים זה מזה שמונה אמות, ואין להם אמות משותפות, והאמצעי מובלע ביניהם, באופן שחצי אמותיו מובלעות עם זה, חצי אמותיו מובלעות עם זה, כל אחד משתמש בארבע אמותיו בלא חשש, אף על פי שיש מהן מובלעות עם חבריו.

ונמצא האמצעי משתמש חציו עם זה וחציו עם זה, אבל שני החיצונים אינם משתמשים יחד.

ואין לחוש שמתוך כך שבחלק מהאמות משתמשים ביחד, יבואו להשתמש יחד גם באמות המיוחדות לכל אחד לבדו.

אמות של שמאלי לבדו	אמות של אמצעיות שמאל	אמות של ימני ואמצעי	אמות של ימני לבדו
-----------------------	-------------------------	------------------------	----------------------

להחשיב את כולן כמי שעשו עירוב אחד יחד, שתחילה עירבה האמצעית עם אחת החיצונות.

ואחר שנעשו שתיהן כאחת, חזרה ועירבה עם החיצונית האחרת, ושוב נעשו כולם מעורבים יחד.

מכל מקום אין לומר כן, כי מאחר שלא עירבו יחד בבת אחת, ולא הניחו את העירוב יחד, אלא הניחו בכל חיצונה עירוב נפרד, גילו דעתם שבני שתי החיצונות אינם רוצים לערב יחד.

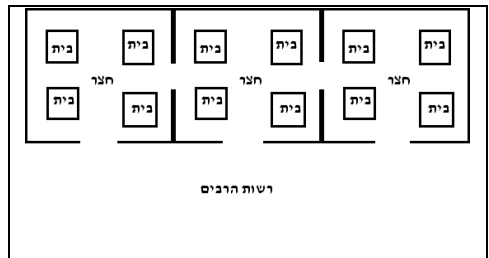
ג. כששני העירובים מונחים בחצר האמצעית בשני בתים נפרדים.

יתכן שלדברי רב יהודה, באופן הזה יש להחשיב את כל החצירות כמעורבות יחד.

אולם לדברי רב ששת, גם באופן הזה אין להחשיב את כל החצירות כמעורבות יחד, כי אין העירוב מועיל לכולם יחד אלא כשנתנוהו כולם בבית אחד, ואם כן יש כאן שני עירובים נפרדים.

ביניהן, אם ירצו בני שתי החצירות הללו, יכולים להניח באחת החצירות עירוב אחד לשתיהן, ומותרים לטלטל בשני החצירות מזו לזו, ומהבתים לחצרות.

והוא הדין אם היו שלוש חצירות זו בצד זו ופתוחות זו לזו, אם ירצו בני שלוש החצירות הללו, יכולים להניח באחת החצירות עירוב אחד לכולם, ומותרים לטלטל בשלוש החצירות מזו לזו, ומהבתים לחצרות.

עשו שני עירובין אחד לפנימית עם

חיצונה זו ואחד לפנימית עם חיצונה זו

א. כשבני שתי החיצונות הניחו כל אחת עירוב שלה עם הפנימית בחצר הפנימית בבית אחד.

לדברי הכל יש להחשיב זאת כמי שעירבו כל השלוש יחד עירוב אחד, שהרי עירובי כולם נתונים בבית אחד, ובאופן הזה לדברי הכל, בני כל שלוש החצירות מותרים בכל החצירות.

ב. כששני העירובים של החיצוניות עם הפנימית מונחים בחצירות החיצונות.

כשעירוב הפנימית עם חיצונית זו, מונח בחיצונית, ועירוב הפנימית עם חיצונית זו, מונח בחיצונית, לדברי הכל יש כאן שני עירובים נפרדים.

טלטול בשלוש חצרות שיש בהן שני עירובין

נתבאר, שכשהיו שלוש חצרות סמוכות זו לזו, ולא עירבו כל שלוש החצירות יחד בבית אחד, אלא עירוב אחד עשו בני חיצונה אחת עם הפנימית, ועירוב שני עשו בני חיצונה שניה עם הפנימית, והניחו את העירובין הללו בחצרות החיצונות או בבתים נפרדים בחצר הפנימית, נחשבים שני העירובין הללו כשני עירובין נפרדים.

ולהלן יתבאר האם שני עירובין נפרדים אלה מועילים לטלטל בחצרות הללו.

א. דעת רבי שמעון.

לדעת רבי שמעון במשנתנו, כשיש בשלוש

ואף שהיה מקום לומר, שגם באופן הזה יש

לצרף את עצמם עם הפנימית, לטלטל בינם לפנימית.

ב. דעת חכמים כשיטת רב יהודה אמר רב.

לדברי רב יהודה אמר רב, מה שנתבאר, שכשהניחו בשלוש החצירות שני עירובין, שניהם כשרים לגמרי, ולכן בני החצר הפנימית מותרים עם כל אחת מהחיצונות, לטלטל אלו עם אלו, כן דעת רבי שמעון בלבד.

וחכמים חולקים עליו, ואומרים, שהעירובים הללו מועילים אך ורק לבני החצירות החיצונות, שעבור כל אחת מהן יש עירוב אחד עם הפנימית ולכן מותרים לטלטל גם לפנימית.

אבל בני החצר הפנימית, שנתערבו עם אלו ועם אלו, כל אחד מהעירובים אוסר אותם בטלטול עם החצר שכנגד, שלכל חצר שרוצים לטלטל עמה מחשיבים אותה כחיצונית שכנגדה שלא עירבה עמה, ולפיכך הם אסורים לטלטל לחצירות החיצונות.

ואמר רבה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב, הלכה כרבי שמעון, שהיא מותרת עמה והן מותרות עמה.

דף מט

ג. דעת חכמים כשיטת רב יהודה אמר שמואל.

לדברי רב יהודה אמר שמואל, דעת חכמים, שכשהניחו בשלוש החצירות שני עירובים, שניהם אינם מועילים כלל, לא לבני החיצונות, ולא לבני הפנימית, ואין לטלטל כלל בין החצירות.

- יש מפרשים ששמואל חולק על רב רק בביאור דברי חכמים, אבל מודה שמואל לרב, שלדברי רבי שמעון, שני העירובים כשרים לגמרי, ומועילים גם לבני החצירות החיצונות לטלטל

החצירות שני עירובים, ולא נעשו כולן כחצר אחת, אף על פי שהם עירובין נפרדים, שני העירובים מועילים.

ולכן בני החצר הפנימית מותרים עם כל אחת מהחיצונות, לטלטל אלו עם אלו, אבל שתי החיצונות אסורות, ולכן אין לטלטל מחיצונית זו לחיצונית זו דרך האמצעית.

והנה באופן שבו שני העירובים נתונים בשתי החצירות החיצונות, דין זה מובן, כי כששני העירובים נתונים בשתי החצירות החיצונות, הרי זה כאילו יש כאן שני דיורים, אחת בחיצונית זו, ואחת בחיצונית זו, ובאמצעית אין שום דיורים.

ומאחר שבכל אחת מהחיצונות עירבו כל בני החצר יש בהן עירוב כשר, ומאחר שבני האמצעית נצטרפו לו, גם הם מותרים לטלטל על ידו.

אבל באופן שבו שני העירובים נתונים בחצר האמצעית בשני בתים, לכאורה יש לפסול את שני העירובין לגמרי, כי יש להחשיב את החצר הזו כמי שמקצת יושביה עירבו לעצמם, ומקצתם לעצמם, ומאחר שלא עירבו כולם יחד, אין כאן עירוב כשר, כי בית אחד רשות לאלו ובית אחד רשות לאלו והחצר רשות כולם.

ומכל מקום, לדברי רב ששת אין הדבר כן, כי דווקא כשמקצת עירבו לעצמם ומקצת לעצמם, אלו אוסרים על אלו.

אבל כאן, באמת בכל אחד מהעירובין נתערבו כל בני האמצעית, ואם כן באמצעית יש שני עירובים כשרים, ואין כאן אחד מבני האמצעית שנפרד מחבריו לאסור עליהם את הטלטול.

אלא שבכל אחד מהעירובין נצטרפו בני אחת מהחיצונות, וצירופם אינו מועיל לחלק את החצר האמצעית כאילו אינה מעורבת יחד, אלא רק

לפנימית, וגם לבני החצר הפנימית לטלטל לחיצונות. לבני החיצונות התיר לטלטל על ידו לפנימית, אבל לפנימית גם רבי שמעון אוסר לטלטל על ידו לחיצונות. ויש מפרשים ששמואל חולק על רב גם בביאור דברי רבי שמעון, ולדברי שמואל, אפילו רבי שמעון לא הכשיר את שני העירובים לגמרי, ורק ושנינו ברייתא כדברי שמואל.

ללמוד לעולם ישנה אדם
לתלמידו דרך קצרה (פסחים ג)
להבין כלל גדול בלימוד שידע
התלמיד אחר ששנה מה שעלה
בידו מכל מה ששנה ויסמוך על
הכללים שיצאו לו משם (מאירי סוף
הוריות) ולזכור כל הלומד תורה
ואינו חוזר עליה דומה לאדם
שזורע ואינו קוצר (סנהדרין צט)